

[Ministeren for offentlige arbejder.]
tilføje heller ikke som folketing — skal være så forfærdelig bekymret, medmindre man ligefrem får klager over det, men noget sådant har jeg i hvert tilfælde ikke mødt. Det er jo ledelsen og personalet, der skal samarbejde, og det skal vi, der ikke har med det at gøre til hverdag, være tilfreds med, når de kan, og så skal vi da ikke forringe samarbejdsmulighederne ved at blande os i det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Hanne Budtz): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om sanering.

(Lovforslaget (nr. 93) findes i tillæg A. sp. 2113, fremsættelsen i tidenden sp. 1902).

Anden næstformand (Hanne Budtz): Sammen med denne sag foretages de under punkterne 11-12 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om boligtilsyn.

(Lovforslaget (nr. 94) findes i tillæg A. sp. 2085, fremsættelsen i tidenden sp. 1902).

Første behandling af forslag til lov om ændring af bygge lov for staden København.

(Lovforslaget (nr. 95) findes i tillæg A. sp. 2173, fremsættelsen i tidenden sp. 1902).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Kaj Andresen: Det må erkendes, at trods de omfattende bestræbelser på at løse vore boligproblemer i efterkrigsårene, der er gennemført, er det ikke lykkedes at løse sane-

ringsopgaverne tilfredsstillende. Ikke mindst i storbyerne har en sørgelig slum fået lov til at blive stående, skønt vi ved, at det, både hvad brandfare og hvad de sundhedsmæssige forhold angår, er lidet egnet til at være menneskebolig. Der er alt for mange børn, der vokser op under boligforhold, der medfører skade på både legeme og sjæl, og det ville være et stort fremskridt, om det kunne lykkes i det kommende tiår at få borttryddet de boligmæssigt sorte pletter, vi har i vore bysamfund.

De foranstaltninger, der på det boligpolitiske område er gennemført, og de resultater, der er nået, skulle også give en god udgangsposition for arbejdet med at løse saneringsproblemet. Vi har gennem produktivitetstørelse ved rationalisering øget byggekapa- citeten, sådan at vi har kunnet fordoble den årlige boligproduktion i de sidste 10 år. Vi har billiggjort en del af nybyggeriet gennem rentesikringen og gennem boligsikringen og indskudslånene gjort det muligt for familier med børn og med jævne indkomster at rykke ind i de nye boliger.

I 1959 gennemførtes den nugældende saneringslov. Den var et stort fremskridt og skulle jo netop sætte gang i saneringen. Kyndige folk har betegnet den som verdens bedste saneringslov. Alligevel har dens resultater ikke været tilfredsstillende. De tilbud om lån og tilskud, den indeholdt, er ikke blevet udnyttet tilstrækkeligt eller tilstrækkelig hurtigt ude i kommunerne. Den er nu 9 år gammel, og det er selvfølgelig ikke vældig mange år; det må også indrømmes, at de første år måtte gå med undersøgelser og forberedelser, men trods det er resultatet ikke blevet, hvad der var tænkt og ventet.

Der er vel to faktorer, der har spillet en stor rolle. Dels den overordentlig komplicerede og langstrakte procedure ved sanerings- sagernes behandling, dels genhusningsproblemet.

Når der ved saneringssagers behandling kræves tekniske forundersøgelser af betydeligt omfang, når hensyn skal tages og forhandlinger føres i forhold til ejere og lejere, når kommunale interesser vedrørende byplan og trafiknet skal tilgodeses, og når omfattende beregninger af saneringsomkostninger og saneringstab skal foretages, er det måske forklarligt, at et så relativt lille antal

[Kaj Andresen.]

saneringsplaner er realiseret i de forløbne år. Skal vi sætte tempoet op, må det derfor være en opgave at forenkle og fremskynde selve behandlingen af saneringssagerne.

I de foreliggende forslag er i forhold til gældende lov indarbejdet en række ændringer, som sigter imod at fremme saneringsvirksomheden og herunder at forenkle proceduren for sagernes behandling. Mit parti vil gerne medvirke hertil, men vi vil også gerne i udvalget nærmere prøve, om de foreslåede ændringer er tilstrækkelige.

Som et led heri foreslås, at der i de større bysamfund skal udarbejdes oversigtsplaner med klassifikation af ejendomme og en tidsfølgeplan for saneringens gennemførelse. Jeg finder disse bestemmelser særdeles vigtige for saneringsarbejdets videre gang, og jeg må måske udtrykke håb om, at boligministeren ikke for ofte vil anvende dispensationsmuligheden i § 5, stk. 2.

Et forhold, der hidtil har medvirket til en noget langtrukken procedure, er gennemførelsen af ejerlavssaneringerne. Her skal kommunen kunne afkræve ejerne en række oplysninger, ligesom en ejererklæring må følge på tilbud om offentlig støtte til planens gennemførelse. Skal en sag ikke sinkes af måneders eller års ventetid på besvarelser, må der i loven være bestemte tidsfrister. Det er der nu også foreslået. Man kunne nok have ønsket, at der i stedet for disse mindstefrister, som kommunen kan fastsætte, havde været foreslået længstefrister, sådan at svaret skulle ind efter højst 3 måneders forløb f. eks.

Noget reduceres problemerne heromkring, derved at der ikke kan finde ejerlavssanering sted ved det, ministeren kalder storsaneringer. Spørgsmålet er, om man ikke kunne have gået et skridt videre. Jeg er vidende om, at der f. eks. i Københavns kommune er et ønske om, at ejerlavssanering heller ikke skulle kunne finde sted ved totalsaneringer. Man kan vel sætte et spørgsmålstegn ved, om ejere, hvis ejendomme helt fjernes, så kun grunden er tilbage, bør have særlig ret til at deltage i saneringen under ejerlavssanering. Vi vil i hvert fald gerne se nærmere herpå under udvalgsbehandlingen. Den foreslåede begrænsning er jo afhængig af, om der overhovedet finder storsaneringer sted.

Jeg vil også godt nævne et par andre ting, som jeg mener yderligere vil fremme saneringen. Det ene er tilladelse til delsanering. Det er urimeligt, at den enkelte ejer ikke kan gå i gang med en sanering af en enkelt ejendom, hvis han i øvrigt underkaster sig saneringens vilkår. Undtagelsesvis er noget sådant blevet tilladt, men en løvbestemmelse herom synes jeg er nyttig.

Det andet er nedrivningsbestemmelsen i boligtilsynsloven. Mens krav om nedrivning af kondemnerede ejendomme nu forudsætter ulempe for de omkringboende eller omboende, kan efter forslaget boligtilsynet efter indstilling fra kommunalbestyrelsen give påbud om nedrivning, hvis der opnås en forbedring af de sundhedsmæssige og bebyggelsesmæssige forhold i området. Dette synes jeg er en god og nyttig bestemmelse. Jeg ville blot spørge boligministeren, om det indebærer en realitetsændring, når der i forhold til et notat, ministeren tidligere har tilstillet boligudvalget, er sket en ændring; idet ordene „sociale forhold“ er slettet.

Storsaneringer. Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger om dem, al den stund det ikke står mig helt klart, hvor grænsen ligger. Men i gunstigste fald kan storsaneringer vel blive et væsentligt led i en virkelig byfornyelse. Vil man ikke løbe risikoen for, at det blot bliver luftkasteller, tror jeg dog, at grænsen ikke skal sættes alt for højt op.

Jeg er heller ikke alt for begejstret for det foreslåede folketingsudvalg, der skal være et konsultationsinstitut ved fastsættelse af storsaneringsområderne. Sporene fra byreguleringslovens udvalg skræmmer. Endelig kunne en sådan sag jo blot forelægges folketingets boligudvalg, hvis det var nødvendigt.

I den anden ende af skalaen ligger gårdrydningerne. Selv om det i de enkelte tilfælde er, hvad man kan kalde småsaneringer, tror jeg, at der kan gøres en betydelig indsats for at skaffe lys og luft i de snævre gårde. Der er jo ikke mindst fra Vesterbros lokalråd peget på de muligheder, der er, og kun en udvidet adgang fra kommunens side til at pålægge ejerne gårdrydninger tror jeg vil give resultat. Forhåbentlig vil de foreslåede ændringer i Københavns bygge-lov virkelig sætte noget i gang. Jeg vil i hvert fald gerne understrege, at det bør ikke være finansieringsvanskeligheder, der hin-

[Kaj Andresen.]

drer løsningen af denne opgave, og vi vil i hvert fald gerne se på de låne- og tilbudsmuligheder, der er.

Det er også udmærket, at boligministeren har villet inddrage grundejere og lejere i arbejdet med sanering og modernisering. Ministeren nævner byfornyelsesråd og moderniseringsnævn. Det ville derfor være interessant at høre, om der i de forhandlinger, der er ført, er opnået resultater, og om ministeren kan bekræfte eller afkræfte, at forhandlingerne mellem de to organisationer er gået i stå.

Så er der saneringsselskaberne. Det er jo noget nyt, at forslaget åbner mulighed for at danne saneringsselskaber. Hvis det virkelig lykkes at få oprettet sådanne selskaber — og der er jo noget, der tyder på, at såvel et selskab oprettet af grundejerne som et socialt saneringsselskab er under forberedelse — så tror jeg, det vil være værdifuldt. Hvis saneringsselskaber her i landet kan bidrage til at løse i hvert fald visse saneringsopgaver på samme måde eller på lignende måde, som det f. eks. er sket i Göteborg — og boligudvalget har jo haft lejlighed til at studere arbejdet i marken — så vil det være et godt supplement til det arbejde, der udføres eller bør udføres af kommunerne. Det kan måske navnlig betyde, at en ekstra sagkundskab på det boligmæssige, det byggemæssige og det tekniske område kan tilføres saneringsarbejdet. At det vil være af betydning, ved jo alle, der har haft med disse ting at gøre. Ofte er arbejdet blevet sinket på grund af mangel på sagkyndig bistand.

Jeg vil gerne her sige, at succesen for saneringsselskaberne vil være betinget af et meget nært og godt samarbejde med kommunerne. Skal saneringsarbejdet fremmes og fremskyndes, er det også nødvendigt konsekvent at sikre både de små og de større saneringsplaner gennemførelse, og jeg vil derfor med tilfredshed notere mig, at regeringen i forslaget har bevaret den gældende ekspropriationsbestemmelse, hvor det drejer sig om gennemførelse af en saneringsplan.

Uden den ville hverken kommune-, ejerlavs- eller saneringsselskabssanering kunne sikres gennemført.

Jeg tør måske i den forbindelse udtale håbet om, at en konservativ modstand mod ekspropriation til boligformål dermed er lagt på hylden, så vi også i anden lovgivning kan få gennemført en kommunal ekspropriationsret, når det gælder boligformål eller byplan.

Jeg vil derefter vende mig til det andet hovedproblem. Dette var rammerne for saneringen, det andet hovedproblem er efter min opfattelse genhusningen.

Det kan næppe bestrides, at saneringens for ringe omfang i meget høj grad skyldes dens helt afgørende sammenhæng med genhusningen, altså med fremskaffelse af erstatningsboliger. Det er, synes jeg, også forståeligt, at kommuner med et stort løbende boligproblem med mange boligsøgende har kviet sig ved i stort omfang at sanere og reducere den bestående boligmasse, når man ikke har kunnet være sikker på et ekstra kontingent af erstatningsboliger. Man har ganske vist i det storkøbenhavnske område haft en fælles pulje på 25 pct. af nybyggeriet, der stilles til rådighed for saneringsramte m. fl., men det betyder jo dog, at disse boliger, disse lejligheder til gengæld går fra andre boligsøgende. De senere års stærkt øgede boligbyggeri, hvor vi jo i hvert fald ved, at i 1967 fuldførtes ca. 45.000 nye boliger, har selvfølgelig bedret mulighederne en del.

Den tidligere regerings plan var, som man vil vide, at man i god tid parallelt med saneringsarbejdet skulle sætte et særligt erstatningsbyggeri i gang efter retningslinjer som for det almennyttige byggeri, og at denne saneringsskvote skulle finansieres over bolig- og byggefonden. Det er der nu ingen muligheder for med den nedskårne boligfond, og det må jeg beklage.

Det er naturligvis et fremskridt, hvis der med de foreslåede lovændringer kan opnås et øget saneringsarbejde over en kortere procedure, storsanering, saneringsselskaber

[Kaj Andresen.]

osv., og jeg føler også trang til at udtrykke glæde over, at der for nylig fra Københavns overborgmester og i øvrigt fra Københavns kommune er givet udtryk for viljen til i forstærket grad at tage saneringsopgaverne op, og tilfredshed med, at der over Københavns investeringsplan for de kommende 5 år regnes med 80 mill. kr. til sanering mod ca. 13 mill. kr. i den forløbne 5 års periode.

Men jeg er også helt overbevist om, at alle bestræbelser og enhver vilje til at nå et resultat vil være afhængig af, hvordan vi løser genhusningsproblemet, eller som ministeren selv siger:

„Genhusningen er en meget vigtig side af saneringsplanernes gennemførelse.“ Jeg vil understrege: den vigtigste. Mit parti vil derfor lægge megen vægt på under den videre behandling af denne sag, at alle de problemer, der har med erstatningskvotaer, med genhusning at gøre, bliver løst på en tilfredsstillende måde, og jeg vil gerne fremhæve nogle af de synspunkter, vi har herom.

For det første må der bygges et tilstrækkeligt stort antal nye boliger til at dække saneringstab. Ministeren sætter selv som mindstemål sanering af 3.000-4.000 lejligheder pr. år. De 1.000 lejligheder pr. år, som den sociale kvota foreslås forøget med, slår derfor slet ikke til, altså slet ikke engang til sanering.

Vi har allerede fra socialdemokratiets side stillet forslag om at forøge den årlige kvota for det sociale byggeri fra de nuværende 12.000 lejligheder til 18.000. Det har vi bl. a. gjort med den begrundelse, at det påbegyndte boligbyggeri i år er gået tilbage, og følgen heraf vil jo blive, at det færdiggjorte byggeri om et par år, når behovet er endnu større, end det er i dag, vil være formindsket i stedet for at være forøget. Det kan da ikke være meningen efter alt, hvad vi gennem boligforliget gjorde netop for at øge nybyggeriet? Vi har beklageligvis et stigende antal ledige bygningshåndværkere, så kapaciteten er til stede. Ledig byggekapa- citet, mindre byggeri og mangel på boliger er, synes jeg, et trist, trekantet udtryk for regeringens politik. Den hurtigste og mest effektive måde, hvorpå regeringen kan rette op på

dette forhold, er ved at øge det almen- nyttige byggeris kvota.

Vi har jo ikke fået nogen endelig reaktion fra regeringen på forslaget, men når vi nu her står over for oven i købet at skulle løse saneringens genhusningsproblem i den samme forbindelse, så går jeg da ud fra, at boligministeren i dag vil give tilslutning til vort forslag. Jo før ministeren kan sætte nyt byggeri i gang inden for en større kvota, jo før har vi mulighed for at øge saneringens omfang og tempo.

For det andet må plejehjemsbyggeriet forøges, og finansieringen af plejehjemsbyggeriet bør sikres. Plejehjem og plejehjemspladser er jo også boliger. De dækker på én gang hospitalspladser og boliger. I stort omfang vil der givetvis i de saneringsmodne områder bo mennesker, der som erstatning for den sanerede bolig netop har brug for plejehjemspladser. Derfor bør der i forbindelse med erstatningsbyggeri, altså i forbindelse med sanering i det hele taget, sikres en forøgelse af plejehjemsbyggeriet.

Jeg vil gerne erkende, at der bygges mange plejehjem i dag, men det er min opfattelse, at det ofte er svært at klare egenfinansieringen. Når man betænker, hvilken vigtig opgave plejehjemmene har, og hvilken vigtig opgave de løser, så ville det måske være rimeligt, om de fik en gunstigere finansieringsform end den, de i dag har med statsgaranti og rentesikring til de 94 pct. Det ville lette for et fremtidig øget plejehjemsbyggeri. Det forudsætter en ændring i lov om boligbyggeri, og det vil vi da også gerne være med til at drøfte i boligudvalget.

Det bør vel også føjes til, at det ikke alene drejer sig om dem, der trænger til plejehjemspladser, det er også de unge, der vel ofte bor i lejede værelser og klublejligheder i kvarterer, der skal saneres, som vil komme til at mangle boliger. Man bør over for dette problem i denne forbindelse sige, at også kollegiebyggeri bør øges i forbindelse med saneringen. I øvrigt er genhusningsproblemet et overordentlig mangesidigt problem.

For det tredje mener jeg, at de saneringsramte familier må sikres et rimeligt boligtilskud. I forslaget findes bestemmelser

[Kaj Andresen.]

om, at der i en overgang kan ydes særlige tilskud til familier, der udsaneres, og det synes jeg er udmærket. Jeg synes, der er grund til at understrege, at vi jo i boligsikringsordningen i dag har et instrument, der gør saneringsflytningerne betydelig lettere. Også i nybyggeriet vil der være mulighed for mange familier, der kommer fra sanerede områder, fordi boligsikring gør lejen overkommelig, men det forudsætter, at boligsikringen fortsat har den virkning, som den i dag har.

Vi er i socialdemokratiet af den opfattelse, at boligsikringens sociale og familievenlige virkninger ikke må forringes i den kommende tid. Boligsikringens system blev bygget op med en begrænset viden om den endelige virkning. Det er kun godt, at den stort set har svaret til, hvad der var hensigten. Men det er naturligt, at med stigningerne i nybyggeriets leje og med et par års konjunkturudvikling bag sig, kan talgrundlaget i boligsikringsordningen ikke fortsat ligge fast. Derfor vil vi gerne have undersøgt, i hvor stor udstrækning boligsikringen mistes, eller jeg må måske hellere sige er mistet i den forløbne tid, og vi vil foreslå, at der allerede i dette folketingsår optages forhandlinger om en form for regulering af ydelserne i forhold til ændringer, der finder sted i indkomst eller konjunkturer.

Skal boligsikringen over for saneringsopgaverne være det aktiv, som den kan være og bør være, bliver en ajourføring sikkert nødvendig. Den vil derved være et særdeles vigtigt led i bestræbelserne for at løse saneringens genhusningsproblemer og hjælpe mange familier over udsaneringsvanskelighederne.

Vi vil fra socialdemokratiets side i udvalgsarbejdet medvirke til at skabe en saneringslovgivning, der giver de bedst mulige rammer og muligheder for en snarlig løsning af saneringsproblemerne, og vi mener, at dette kun kan ske, når genhusningsproblemet helt har fået en hensigtsmæssig løsning.

Knud Østergaard: Den tidligere boligminister, hr. Kaj Andresen, den nuværende, hr. Hastrup, og hele boligudvalget har under de seneste års mange forhandlinger

om vor boligsituation og vor boligpolitik gang på gang fremdraget begrebet sanering. Jeg tror derfor, at alle, for hvem boligsagen er en hjertesag, har set frem til denne dag, hvor en ny saneringslov er til første behandling.

Bag det åbenbart nødvendige smådrilleri, som lå i hr. Kaj Andresens ordførertale over for de tre regeringspartier, kunne man heller ikke undgå at mærke, at han havde sin følelse og sit hjerte bag saneringsloven, og det tyder positivt for de kommende forhandlinger.

Om lidt vil jeg komme ind på hovedlinjen i de tre lovforslag, men jeg tillader mig at fremsætte nogle generelle betragtninger om slum.

Slum opstår, når et bysamfund i voldsomt tempo modtager en tilgang af besiddelsesløse. I den situation erstattes boliger af skure og hjem af tilflugtssteder, og når udviklingen har stået på et stykke tid, møder vi de håbløse og håbløses bydele, hvor sygdom, fattigdom og kriminalitet er hverdagens karakteristika. Det er navnlig i perioder, hvor samfundsstrukturen ændres voldsomt, at noget sådant finder sted. Millionerne, som i disse årtier er på march fra Asiens, Afrikas og Sydamerikas indre og ud til kysternes storbyer, genfinder vi i enorme blikskuresamfund. Hvordan man engang skal kunne klare deres forhold, er det næsten for tyngende at skulle tænke på. De europæiske byers problem er af ældre dato, men dog ikke ældre end fra slutningen af forrige århundrede, hvor industriens tilsynkomst medførte den første store vandring fra land til by. Det er den tids fejltagelser, vi må have gjort op med; ingen naturkatastrofe har som i Tokio brutalt ryddet det gamle af vejen, og bomberne under anden verdenskrig faldt i Kiel, i Hamburg, i Bremen, i London og i Coventry. Det skal vi ikke begræde, men vi må beklage, at der i det forbrugsmættede Danmark ikke har været råd eller vilje til at udrydde de uværdige boliger og boligområder, som koster borgerne dyrt i form af ødelagt helbred eller spoleret tilværelse, og som for samfundet betyder en kamp med problemer, der for længst burde have været afskaffet i et velstandssamfund.

Hvad er det da, den foreslåede lov om sanering tilsigter? Det siges tydeligt i § 1,

[Knud Østergaard.]

at man vil fjerne det usunde, fremme en fornyelse, tage vare på genhusningen og gøre det hele økonomisk gennemførligt. Det konservative folkeparti kan ganske tilslutte sig lovens formål, som det her er udtrykt. Vi er også tilfreds med den procedure, som angives i forslaget. Det må være en god idé at stramme regler for tilvejebringelse af oversigtsplaner og for udarbejdelse af tidsfølgeplaner. Registrere, overveje, beslutte, sætte i gang, det lyder fornøftigt.

Som det næste afgørende i lovforslaget finder jeg anledning til at omtale dets indhold om samarbejde. Ministeren har erkendt, at vi står over for en udvidet opgave, der berører mange organisationer og manges interesser; hvad gør han så? Han påkalder alle gode kræfter og inviterer til samarbejde. Det er opmuntrende, at den højtærede minister ikke har råbt forgæves i ørkenen; de kommunale organisationer er positive, Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber og Grundejernes Landsforbund har udtrykt vilje til dannelse af sanerings-selskaber, ligesom ejernes og lejernes landsforbund ved deres forslag om dannelse af et byfornyelsesråd åbner muligheder, vi ikke tidligere har kendt.

På den baggrund kan mit parti tiltræde, at boligkommissionerne suppleres med såvel ejer- som lejerrepræsentanter, således som det er foreslået ved lovforslaget om boligtilsyn, ligesom vi i samme forbindelse finder det rigtigt, at boligkommissionerne får et større indhold af lægelig, social og bygningsmæssig karakter.

Om saneringslovens sidste, afgørende hjørnesten — og dér er jeg ganske enig med hr. Kaj Andresen — genhusningen, dette: de, der nogen sinde praktisk har beskæftiget sig med sanering, må vist indrømme, at vi netop her bevæger os ind på et af de allervanskeligste områder. Når der er tale om ældre mennesker, møder man som oftest en kompakt modstand mod at blive rykket ud af miljøet, at flytte et sted hen, som måske nok er bedre og sundere, men som ganske mangler den nabovenlige indstilling, der i så rigt et mål har mødt én, hvor man var.

I bemærkningerne er anført megen god vilje, man taler om samarbejde ud over

kommunegrænserne og om trinvis flytninger, der kan betyde en evolution og ikke en revolution for de udsanerede. Jeg tror, de omtalte arbejdsudvalg med repræsentanter for kommunale afdelinger, sanerings-selskaber og boliganvisningsmyndighed vil få stor betydning.

Men jeg vil gerne spørge boligministeren, om han ikke finder det nødvendigt og hensigtsmæssigt at iværksætte et oplysningsarbejde navnlig blandt de ældre befolkningsgrupper i saneringsområdet. Jeg tror, man kan nå meget langt ved at forklare, og jeg er sikker på, at en koordineret hensyntagen vil betyde undgåelse af menneskelige tragedier og fremme af den byfornyelse, som vi ikke mindst af hensyn til næste generation stiler imod.

Det konservative folkeparti kan tiltræde den forøgelse af huslejetilskuddet, som er foreslået i § 64, ligesom vi godkender åremålet 5 år som naturligt for den ekstraydelse ud over boligsikring. Tilsvarende er vi som deltagere i boligforliget også indforstået med, som det er nævnt i bemærkningerne til kapitel XI, at der ved en ændring af lov om boligbyggeri sker en udvidelse med indtil 1.000 lejligheder pr. år af den kategori af almennyttigt byggeri, som er med under rentesikringsordningen.

Vi ser med forventning hen til påbegyndelse af den første storsanering. Vi kan godkende, at ledelse og ansvar i et sådant tilfælde må ligge hos kommunen, ligesom vi finder det naturligt, at folketingets boligudvalg løbende inddrages i arbejdet.

Foruden det tidligere nævnte om boligkommissionerne i forslaget om boligtilsyn kan jeg, hvad det forslag angår, godkende den udvidede adgang til at påbyde nedrivning af kondemnerede ejendomme, men det er noteret, at nedrivningen sker under ydelse af fuld erstatning.

Det sidste lovforslag, om ændring af bygge-lov for staden København, har jeg ikke mange bemærkninger til. Det er meget positivt, at det bliver lettere at forbedre karreernes gårde. Det er et hygiejnisk og et børnevenligt forslag.

Som det er fremgået af mine kommentarer, vil ministeren møde bred forståelse for sine forslag i mit parti. Vi er indstillet på at være fleksible og imødekommende over for andres positive forslag under det

[Knud Østergaard.]

forestående udvalgsarbejde. Det er for os afgørende, at man her får love, som fungerer smidigt og naturligt. Med de bemærkninger, ministeren har givet om saneringsnævnet, kan det derfor være rimeligt at spørge, om det ikke ville være logisk allerede nu at tage skridt til ophævelse af dette nævn. Vi venter bred enighed om disse lovforslag. Vi kan anbefale, og vi tilsiger en velvillig udvalgsbehandling.

Thyregod: Det er med den største tilfredshed, at vi i venstres gruppe ser på, at disse tre lovforslag om boligsanering nu kommer til første behandling her i folketinget. Personlig vil jeg gerne sige, at jeg betragter det som en af den nye regerings vigtigste opgaver at gennemføre en saneringsreform og derigennem påbegynde løsningen af det, som jeg vil betragte som vort største sociale problem.

Bekæmpelsen af den slum, som findes ikke alene i København, men i andre danske byer, er et problem af stor rækkevidde. Det har følgevirkninger ind på en række områder, medicinske områder, sundhedsfaren ved disse boliger, sociale virkninger, uddannelsesmæssige virkninger for de børn og unge, som lever i disse boliger, og det er af den grund, at det efterhånden har udviklet sig til vort største sociale problem. Det er derfor beklageligt, at tiden er gået siden saneringsloven af 1959, uden at vi er kommet videre med gennemførelse af boligsaneringen. Den nugældende lov om boligsanering, som har været omtalt, er af 5. juni 1959. Den hvilede på en betænkning fra den saneringskommission, der blev nedsat efter krigen i 1949 og afgav betænkning i 1957, altså 8 år efter — heller dengang forhastede man sig ikke. Men man opgjorde i 1957 antallet af saneringsmodne lejligheder til 50.000, heraf 30.000 i København. Efter loven, som blev vedtaget af folketinget enstemmigt, skulle der af kommunalbestyrelserne udarbejdes såkaldte saneringsplaner, der derefter skulle godkendes af boligministeriet. Dette skulle ske i forbindelse med, at der samtidig blev udarbejdet byplanvedtægter for de pågældende områder. Samtidig blev der med hjemmel i saneringsloven hvert år i form af tilskud og lån med henblik på saneringen ydet

indtil 26 mill. kr., idet målsætningen var en sanering på 2.000 lejligheder årligt, deraf 1.000 lejligheder i København.

Efter Københavns boligkommissions seneste opgørelse er der imidlertid i København 36.500 saneringsmodne lejligheder. Tallet er fra 1965, idet man ikke senere har offentliggjort tal, så det virkelige tal af i dag er formentlig betydeligt højere, måske 40.000. Resultatet af disse år er altså blevet, at antallet af de saneringsmodne lejligheder ikke er faldet, men er steget, og at vi i de forløbne år er kommet løsningen af problemet fjernere og fjernere, ligesom statens tilskud og lån ikke er blevet anvendt, således som det har været forudsat af folketinget.

Det er på denne baggrund, at jeg, som gennem mit tidligere medlemskab af Københavns borgerrepræsentation og saneringsudvalg har haft kendskab til de københavnske saneringsproblemer, gang på gang i de forløbne år over for skiftende boligministre har rejst spørgsmålet om at fremme saneringen under den ene eller den anden form, eventuelt ved nedsættelse af udvalg med samarbejde mellem Københavns kommune og boligministeriet. Jeg har bl. a. før rejst dette problem over for hr. Kaj Andresen, dengang hr. Kaj Andresen var boligminister.

Da den ny regering blev dannet, afholdt vi inden for venstre som den første af en række konferencer en saneringskonference, hvor vi pegede på de spørgsmål, der måtte klares i forbindelse med en løsning af saneringsproblemet.

Efter en række forhandlinger med en række organisationer, med de politiske partier i boligudvalget og med regeringspartierne har boligministeren nu udarbejdet de tre forslag, der efter vor opfattelse indebærer en god løsning af disse komplicerede spørgsmål, selv om vi på enkelte punkter måske kunne have tænkt os at gå noget videre. Jeg tænker her navnlig på spørgsmålet om indførelse af en saneringspligt for kommunerne.

Jeg skal herefter gøre nogle bemærkninger om de enkelte lovforslag.

Det første og det vigtigste forslag er forslag til lov om sanering. Efter dette forslag skal der udarbejdes en oversigt med registrering og kvalitetsbedømmelse af boligerne i de kommuner, der har sanerings-

[Ib Thyregod.]

problemer og saneringsmodne ejendomme. Endvidere skal der udarbejdes tidsfølgeplaner for saneringen, der skal offentliggøres og indsendes til boligministeriet. Om dette, at der skal udarbejdes sådanne planer, og at der skal offentliggøres tidsfølgeplaner, er tilstrækkeligt til at lægge pression på de kommuner, som indtil nu har været passive, navnlig Københavns kommune, er jo i høj grad et spørgsmål, og det er derfor, at vi i venstre i og for sig havde foretrukket en lovmæssig saneringspligt for at sikre os, at saneringen nu virkelig blev gennemført. Men det er jo muligt, at dannelsen af saneringsselskaberne vil skabe den aktivitet, som vi hidtil har savnet; hele spørgsmålet kan vi drøfte nærmere i udvalget.

Jeg har bemærket mig, at overborgmester Urban Hansen nu på sit budget har hensat et betydeligt beløb med henblik på saneringerne, men jeg tænker på længere sigt. Kan vi regne med, at den sanering, som vi nu ønsker gennemført, virkelig bliver gennemført, eller må vi sige, at sporene fra saneringsloven af 1959 skræmmer?

Under folketingets boligudvalgs rejse til Göteborg i august, hvori langt de fleste af boligudvalgets medlemmer deltog, fik vi et meget stærkt indtryk af, at dannelsen af saneringsselskaber i forbindelse med en enkelt meget dygtig mands indsats — jeg tænker her på Louis Campanello — kan føre til en virkelig effektiv indsats henimod saneringen, således som det er sket i Göteborg.

Uden tvang over for lejerne eller ejerne ved rokering efter forhandlinger med lejere og ejere, men under en nødvendig hensyntagen til de menneskelige problemer løste man genhusningsproblemet i Göteborg. Uden statstilskud løste man saneringsopgaven ved en kombineret kommunal og erhvervsmæssig indsats. Det selskab, som først og fremmest havde med saneringsopgaverne at gøre i Göteborg, Göta Lejon, var f. eks. halvt ejet af Göteborg kommune og halvt ejet af erhvervslivet, d.v.s. bankerne, de store firmaer i Göteborg og de store virksomheder i øvrigt.

Det blev netop fremhævet over for os fra svensk side, at dette var særlig værdifuldt, fordi man på denne måde fik saneringsopgaven løst i politisk enighed og også i

enighed mellem kommune og erhvervslivet. Jeg finder det derfor også vigtigt, at man nu i Danmark skaber mulighed for dannelsen af sådanne saneringsselskaber på initiativ enten af boligselskaberne eller af private, og håber, at også dygtige folk vil komme til at stå i ledelsen for disse selskaber, og at organisationerne, såvel boligselskaberne som grundejerorganisationer, vil medvirke til at skabe disse saneringsselskaber.

Vi har netop inden for venstre lagt vægt på dette med saneringsselskaberne, ligesom vi også har peget på muligheden af at få en særlig saneringschef, som kunne koordinere indsatsen mod boligslum, men det er muligt, at lederne af disse selskaber vil kunne påtage sig opgaver svarende til det, som en saneringschef skulle påtage sig. Også dette spørgsmål kan vi jo nærmere diskutere i udvalget.

Som det allerede har været nævnt, er genhusningsproblemet af største vigtighed. Jeg tror imidlertid, man igennem dette lovforslag og de muligheder, som i forvejen foreligger, har skabt større muligheder med henblik på genhusningen. Der er dispositionsretten for kommunerne over sociale boligselskabers ejendomme, der er de kommunale ejendomme, de ejendomme, som kommunerne selv ejer, og der er så endvidere de muligheder, som ligger i forbindelse med lovforslaget og udbygningen af kvotaen for det sociale byggeri.

Hertil kommer også den udbygning af boligsikringsordningen, som sker ved, at det særlige huslejetilskud til saneringsramte delvis refunderes af staten fremover. Det er muligt, at man også her kan overveje andre former for udbygning af boligsikringsordningen, specielt med henblik på saneringsramte. Jeg har selv ved tidligere debatter her i folketinget peget på dette og står altså åben over for, om det skal være under den form med dette særlige huslejetilskud til saneringsramte, med en statsrefusion eller under anden form, at disse tilskud skal ydes. I sig selv er boligsikringen med dens familiemæssige værdi af væsentlig betydning for løsning af saneringsopgaverne.

Lovforslaget bibeholder muligheden for en differentieret sanering, nedrivning og udhuling, men skaber yderligere mulighed gennem de såkaldte storsaneringer, når 75 pct. af bebyggelsen er udslidt og dårlig.

[Ib Thyregod.]

Der kan utvivlsomt opnås fordele ved gennemførelse af sådanne saneringer i retning af at forøge tempoet for saneringen, ligesom der kan opnås fordele gennem ændring af procedurereglerne. Derimod er jeg stadig af den opfattelse, at man bør bevare ejerlavs-saneringerne bortset fra storsaneringsområdet for på denne måde at bevare det samarbejde, som skal være for at finde en rimelig løsning på hele saneringsproblemet.

Det var saneringslovforslaget. Jeg skal også kort omtale de to andre forslag, som foreligger i forbindelse med saneringsforslaget.

Der sker gennem det ene forslag, om boligtilsynet, en udbygning af boligtilsyn over hele landet, og derigennem skabes der bedre muligheder for boligkommissionerne med den nye sammensætning, ligesom der også gennem ændringerne i byggeloven skabes mulighed for gennemførelse af de såkaldte gårdrydninger. Disse gårdrydninger har længe været efterlyst, og vi fik jo i boligudvalget, da vi i sin tid var på Vesterbro specielt inviteret til at se på disse problemer om gårdrydningerne, et betydeligt indtryk af nødvendigheden af at gennemføre sådanne gårdrydninger. Det vil kunne ske efter de regler, som nu foreslås. Det er en detalje i hele saneringsproblematikken, men en vigtig detalje.

Jeg vil gerne i forbindelse med boligtilsynsloven nævne, at man nu ændrer kriteriet „sundhedsfarlige, brandfarlige boliger“ til „utidssvarende“; det er et spørgsmål, om betegnelsen utidssvarende under alle omstændigheder rammer det helt rigtige, men det kan vi måske se nærmere på i udvalget. Jeg forstår godt, at man på grund af den ændring, som sker i lovens § 21, måske skal anvende et andet udtryk end de sundhedsfarlige og brandfarlige boliger.

Målet må være, som det siges i den skriftlige fremsættelse, en udvidelse af saneringsvirksomheden til at omfatte mindst 3.000-4.000 lejligheder årlig. Dette forudsætter en udvidelse af kvotaen for det rentesikrede byggeri, hvilket vi i venstre er indforstået med, ligesom vi naturligvis også er interesseret i, og stærkt interesseret i, det øgede plejehjemsbyggeri, som ligeledes omtales i fremsættelsen, og som er undervejs, og som

selvfølgelig også vil få betydning med henblik på løsningen af genhusningsproblemet.

På lidt længere sigt må bevillingerne til denne lovgivning og til saneringen sættes i vejret. De hidtil afsatte bevillinger har, som jeg allerede har omtalt, ikke været udnyttet; allerede af den grund er det yderst rimeligt, at man forhøjer bevillingerne med henblik på fremtiden, når mulighederne for gennemførelse af disse saneringer er til stede, så der på denne måde kan komme gang i saneringen.

Imidlertid er det endvidere en forudsætning, at kommunerne gennemfører den byplanlægning, som er nødvendig af hensyn til saneringen. Det er navnlig et problem for København, hvor byplanlægningen er langt tilbage, idet man alene har enkelte byplanvedtægter for specielle områder, men ingen samlet byplan, som man har det i andre byer. Man har alene den såkaldte generalplanskitse, som er vedtaget af borgerrepræsentationen, men en byplan for hele København savnes fortsat, uanset at det spørgsmål har været rejst gang på gang: bl. a. af professor Steen Eiler Rasmussen, hvor vigtigt det er at få gennemført en byplan — og at det er vigtigt, skyldes naturligvis også hensynet til løsningen af saneringsopgaven.

København er både på det byplanmæssige og det byggelovsmæssige område et underudviklet område; det gælder også Københavns byggelov, at den ikke er tilstrækkelig på mange områder i forbindelse med den byfornyelse, som jo skal finde sted samtidig med saneringen, for det er jo ikke nok at rive ned, der skal i forbindelse med genopbygningen også skabes byplaner og byggemuligheder og planlægges med henblik på den udvikling, som skal finde sted efter det tidspunkt. Genhusningen kan selvfølgelig ikke under alle omstændigheder ske i de områder, hvor husene rives ned. Man må regne med, at genhusningen vil komme til at foregå andre steder i Københavns kommune, i et vist omfang på Amager, men også i andre kommuner i kraft af de regler, som gælder herom, og i kraft af den udbygning af kvotaen, som jeg allerede har omtalt.

Det er vigtige problemer; vi behandler i forbindelse med denne lovgivning, og det er vigtige problemer, vi nu skal diskutere under udvalgsbehandlingen. For det er af afgø-

[Ib Thyregod.]

rende betydning, at vi nu finder frem til en saneringslov, som er effektiv, som virkelig medfører, at vi denne gang får løst vort saneringsproblem, i modsætning til, hvad der blev resultatet af den lov, som blev vedtaget i 1959.

Jeg vil gerne takke ministeren for det store arbejde, han har lagt i udarbejdelsen af disse tre lovforslag, og tilsige venstres støtte til en saglig udvalgsbehandling af lovforslagene.

Else-Merete Ross: Vi har i flere år under vore boligdebatter efterlyst en større indsats på saneringsområdet. I andre lande har man betegnet saneringsloven af 1959 som verdens bedste, måske fordi den i modsætning til, hvad der gælder i f. eks. Sverige og England, stiller statsmidler til rådighed, men selv har vi erfaret, at den i hvert fald ikke har været i stand til at fremme sanering i nær tilstrækkelig grad. Vi må håbe, at det nu foreliggende saneringslovforslag må blive verdens allerbedste saneringslov, og at den også kan virke med tilfredsstillende hurtighed.

I det nye lovforslag har man stærkere fremhævet de sociale og sundhedsmæssige motiver for sanering. Jeg håber, at man gennem sanering også vil bestrebe sig for at skabe et for psykisk sundhed og velvære velegnet miljø og klima, så at der ikke opstår trivselsproblemer. Den opgave har vi hidtil ikke klarét alt for godt i de nye kvarterer i omegnen.

Jeg vil gerne have lov til at behandle de tre lovforslag under ét. Mange spørgsmål må jeg springe over; det skal dog ikke udlægges sådan, at jeg ikke tillægger dem vægt, det gøres udelukkende af hensyn til taletidens begrænsning. Jeg skal prøve at samle mine bemærkninger om tre hovedpunkter: de planlæggende foranstaltninger, de økonomiske foranstaltninger og de menneskelige problemer i forbindelse med genhusning og miljø, selv om det nok ikke bliver muligt at holde de tre hovedpunkter helt ude fra hinanden.

Hvad er forklaringen på, at 1959-loven blev en fiasko, og at så få af de bevilgede pengemidler blev brugt? Jeg har hørt boligministeren anvende det udtryk, at 1959-loven ikke var tilstrækkelig provokatorisk.

Hidtil har initiativet ligget hos kommunerne; benyttede de det ikke, skete der intet på saneringsområdet. Her skal nu ske en ændring; staten pålægger kommunerne pligt til at udføre en langsigtet planlægning og tilrettelægning af saneringsvirksomheden og desuden pligt til at medvirke til dens gennemførelse.

Inden ét år efter denne lovs gennemførelse skal kommunalbestyrelsen med boligtilsynets bistand lave en oversigtsplan med klassifikation af ejendommene efter deres standard og inden 18 måneder udarbejde en tidsfølgeplan, der angiver planer for saneringer og tidsfølgen for saneringernes gennemførelse og behovet for erstatningsboliger. Begge planer skal indsendes til boligministeren, som kan give pålæg om planernes offentliggørelse. Mon ikke det ville være rigtigt af hensyn til befolkningen at offentliggøre planerne, både fordi folk så kan se, at der er ved at ske noget, og fordi de så i tide kan se, hvor og hvad der skal ske. Ikke blot kommunerne, men også de saneringselskaber, der som noget helt nyt vil blive etableret, kan tage selvstændigt initiativ til at udarbejde saneringsplaner, og kommunerne skal på forskellig vis være saneringselskaberne behjælpelige.

Boligkommissionen tager initiativ til sanering enten ved påbud om forbedring af sundhedsfarlige ejendomme eller ved påbud om at lade bygninger helt eller delvis nedrive og grunden ryddeliggjøre. Jeg har ingen forudsætninger for at bedømme, hvor ihærdigt boligkommissionerne har arbejdet. Jeg har imidlertid forstået den nu foreslåede sammensætning af boligkommissionerne sådan, at man derved har ment at gøre dem mere effektive, samtidig med at man gav det sundhedsmæssige element øget vægt ved at kræve, at to læger skulle være med i kommissionen. Desuden har man villet sikre et bedre samarbejde inden for kommunalbestyrelsens forskellige afdelinger, ved at fire af medlemmerne skal besidde henholdsvis juridisk, bygningsmæssig, brandmæssig og social sagkundskab. Både den sundhedsmæssige og den sociale sagkundskab opnår altså øget indflydelse, hvad jeg finder vigtigt. På den måde vil sandsynligvis hensynet til børn, syge og gamle komme i forgrunden og forhåbentlig være med til at overvinde megen træghed med at komme i gang med

[Else-Merete Ross.]

saneringen. Jeg tror også, det er en god idé at have en repræsentant både for grundejer- og lejerorganisationer med i boligkommissionen, så man kan nyde godt af deres sagkundskab. Man kunne også overveje at lade en sociolog og en psykolog være med i boligkommissionen. Det siges i fremsættelsen, at der tillægges boligkommissionerne øget ansvar og en større indflydelse på saneringsopgavens løsning. Brandchef Jan Amnitzbøll har ifølge Politiken for den 5. december d. å. sagt følgende:

„Og så kan vi give os til at sanere. Der kan jeg ikke gøre noget særligt. Jeg er kun menigt og brandteknisk medlem af boligkommissionen og har ikke meget at sige, men jeg mener, det går for langsomt.“

Jeg håber, alle menige og ikke menige medlemmer af kommissionen vil få meget at sige og gøre det med styrke, for en effektiv boligkommission kan vel betragtes som en primus motor i hele saneringen.

Som en forklaring på, at 1959-loven ikke har virket tilfredsstillende, har man nævnt den komplicerede procedure, der gjorde, at en sanering kunne strække sig over 6-8 år. Lovforslaget forkorter visse tidsfrister, men hvor meget hurtigere kan man nu regne med at en saneringsopgave kan gennemføres? Skulle det ikke være muligt at springe et af de mange led over, som en saneringsopgave skal passere? Fra 1959-loven har ministeren overtaget et saneringsnævn for hver af de to landsretskredse. Ifølge § 9 kan en saneringsplan, som boligministeren godkender, alligevel ikke virkelig godkendes, før saneringsnævnet giver tilslutning dertil. Jeg ved ikke, hvor lang tid det plejer at tage, men er der ikke én af disse instanser, man kunne drøfte at springe over?

Ministeren ønsker en indgående drøftelse af saneringsarbejdets rationalisering. Jeg håber, det må lykkes os i udvalget at nå frem til endnu større rationalisering end den i lovforslaget foreslåede, så i hvert fald planlægningen og vedtagelsen af en sanerings-

plan kan få en lidt lettere gang på jorden.

Som en yderligere forklaring på, at sanering ikke er kommet i gang, nævnes, at både kommuner og private er vejet tilbage på grund af de økonomiske konsekvenser, der har været forbundet med saneringer. Derfor foreslås forskellige ændringer, som skulle gøre det mere tiltrækkende at gå i gang med sanering. Desværre kan jeg heller ikke nå at komme meget ind på disse ting, men forhåbentlig vil de foreslåede økonomiske forbedringer bidrage til at fremme saneringernes antal. Der er ikke noget nyt i, at stat og kommune deler saneringstab med 50 pct. til hver. Hvis sanering ud fra et boligmæssigt og menneskeligt hensyn var ønskeligt, men kommuner af budgetmæssige grunde ikke mener at kunne klare udredningen af erstatning for saneringstab, er der så en mulighed for, at staten kan overtage mere end de 50 pct. af saneringstab?

Foruden kommuner skal nu også saneringsselskaber kunne opnå statslån til opkøb af ejendomme med henblik på sanering inden for en kortere årrække. Man må håbe, at både kommunens og saneringsselskabernes opkøb af ejendomme må kunne foregå på samme gnidningsfri måde, som det er lykkedes for Göta Lejon i Göteborg. Selv om svenskerne har en ekspropriationsparagraf, har man aldrig behøvet at anvende den.

Som nævnt i bemærkningerne må den låneramme, der er angivet i 1959-loven, forudses forøget i væsentlig grad, når en større saneringsaktivitet sætter ind. I forbindelse med finansieringsbestemmelser nævnes også tilskud til bygninger, der bør bevares af æstetiske og historiske grunde. Kunne det ikke overvejes, hvis der er liebhavere til sådanne huse, at de enkelte lejligheder kunne sælges som ejerlejligheder, så det offentlige inden for et vist åremål fik udgifter ved restaurering eller modernisering dækket gennem salget? På den måde kunne man få råd til at bevare flere gamle og smukke ejendomme, end det måske nu vil være muligt.

[Elsø Mørste Ross.]

Det hidtil sagte drejer sig om mindre saneringsplaner for én eller et par karreer og om forsøg på gennem tilskud og lån at få aktiviseret disse foretagender, uden at der er tale om det, som i kap. V betegnes som storsaneringer.

Ministeren siger, at tanken om storsanering er ny og må betragtes som et forsøg. Jeg finder tanken om fornyelse af en hel bydel meget fascinerende, men med vor manglende erfaring også meget vanskelig. Da store samfundsmæssige investeringer bliver nødvendige, finder jeg det helt rimeligt, at et folketingsudvalg får forelagt sådanne planer og kan være medbestemmende om, hvorvidt en så stor plan bør fremsættes som et særligt lovforslag. Kapitlet indeholder kun 5 paragraffer; til gengæld er bemærkningerne meget fyldige. Det er en skam for den almindelige befolkning, at bemærkningerne til lovforslag ikke optrykkes i Lovtidende.

Der skal åbenbart kun i undtagelsestilfælde være tale om totalsanering. Det synes jeg kun er godt. Ved totalsanering vil det være helt umuligt at bevare bystrukturen og det sociale miljø, hvad der i øvrigt kan blive svært nok ved en ikke alt for omfattende storsanering. Det må være vigtigt at undgå helt sterile nye bydele. Jeg fandt for eksempel Göteborgs storsanering for steril, selv om den muligvis vil virke bedre, når træerne vokser mere til.

Kommunalbestyrelsen skal angive hovedlinjerne for den fremtidige udformning af bydelen, før der træffes principbeslutning om en storsanering. Jeg håber, en af hovedlinjerne må blive at undgå døde kvarterer og få noget levende ud af hver bydel og desuden at sørge for parker og grønne områder.

Forslaget om ændring af bygge lov for København behandler §§ 48 og 50, men springer § 49 om udnyttelsesgraden over. Jeg synes nok, det var vigtigt at sikre en lavere udnyttelsesgrad i nogle af grundkredsene end den nu tilladte. Jeg kunne også ønske en mere præcis formulering angående det ubebyggede areal, hvor der nu kun står, at der skal sikres opholdsareal for beboerne samt et tilstrækkeligt stort og frit areal alene til opholdssted og legeplads for

børn. Opfattelsen af, hvor stor en legeplads børn skal sikres, er sikkert højst varierende.

Med henblik på de mennesker, der lever i et storsaneringsområde, foreslås mange gode ting, som jeg desværre heller ikke kan få tid til at omtale. Jeg håber, at udsanerede, selv om de har fået genhusning et andet sted, vil få en fortrinsret til de nybyggede eller moderniserede ejendomme, hvis de ønsker at flytte tilbage til kvarteret.

Da der ikke altid umiddelbart efter hver nedrivning kan påbegyndes genopbygning på det ryddede areal, foreslås det kommunerne at benytte de midlertidigt ryddede arealer til offentlige opholdsarealer, som med relativt lille økonomisk indsats vil kunne forbedre forholdene for den befolkning, der endnu i en årrække skal blive boende. Ministeren nævner, at de ryddede områder også kan bruges til parkering. Det skal folk nok hurtigt selv finde ud af; det er efter min mening ikke nær så nødvendigt som opholdssteder for beboerne og deres børn. Her kunne også oprettes midlertidige skrammellegepladser, hvor noget af materialerne fra de nedrevne huse kunne overlades til børnene.

Hvor stor betydning i forpligtende og bindende retning kan man tillægge bemærkningerne til et lovforslag? Kan man være sikker på, at de nævnte udmærkede forslag, der gør saneringsprocessen lettere for folk i området, virkelig vil blive fulgt af kommunerne? Burde de tanker, som ministeren gør sig angående foranstaltninger i forbindelse med en storsanering, ikke også søges realiseret, når det drejer sig om sanering af et par karreer?

En yderligere forklaring på, at det er gået så langsomt med saneringen, er, at der har været mangel på erstatningsboliger. Det antal boliger, som Københavns kommune har haft til rådighed i de senere år i omegnskommunerne, har rigeligt kunnet dække behovet for lejligheder til sanerings- og kondemneringsramte, så Københavns kommune kan i hvert fald ikke som argument for udebleven sanering henvise til manglende erstatningsboliger.

De fleste kommuner har fundet det vigtigst at skaffe nye boliger til folk uden tag over hovedet; nu skal man imidlertid stille stille saneringsramte med folk uden bolig og

[Elsø-Merete Ross.]

prøve at løse opgaverne samtidig. I løbet af et par år skulle vi nå op på at sanere mindst 3.000 lejligheder årlig i København og ca. 1.000 i provinsbyerne. I Storkøbenhavn forbeholdes ca. 1.500 rentesikrede sociale lejligheder udsanerede eller kondemneringsramte; desuden vil der blive stillet forslag om yderligere ca. 1.000 rentesikrede lejligheder, der specielt skal forbeholdes saneringsramte. Yderligere må man regne med, at en del gamle og svagelege i saneringsområder vil kunne finde optagelse på plejehjem, da kvotaen sættes betydeligt op. For at få en smidig ordning og for at kunne tilgodese de udsaneredes ønsker vil der blive mulighed for forskellige rokeringer, så den udsanerede familie f. eks. kan flytte til en ældre, men endnu god lejlighed, mens dennes tidligere lejer flytter til nybyggeriet.

Der er opstillet forskellige regler om denne rokering og om genhusning gennem erstatningsboligudvalg eller samarbejdsudvalg mellem flere kommuner. Der foreslås en stilling oprettet som boligrådgiver. I Göteborg var det boligrådgiverens opgave, så snart en saneringsplan var færdig, altså ofte flere år før nedrivning eller modernisering blev påbegyndt, at opsøge alle beboere i området og fortælle dem om de muligheder, de havde for genhusning. Særlig vigtigt var det, at vedkommende skulle høre på de udsaneredes ønsker om, hvor de helst ville bo; ønskerne kunne være højst varierede, men man søgte så vidt muligt at efterkomme dem. Det er en virkelig hensynsfuld måde at behandle folk på.

I saneringskvarterer er huslejen relativt billig i modsætning til, hvad der gælder for de fleste erstatningslejligheder, der kan tilbydes. Boligsikringen vil kunne hjælpe i mange tilfælde; derudover kan der til husstande, hvis leje alligevel i væsentlig grad overstiger deres tidligere husleje, ydes et ekstra huslejetilskud. Samarbejdsudvalget kan desuden betale eller yde lån til hel eller delvis betaling af depositum o. lign. Alligevel vil en del udsanerede nok måtte lægge deres forbrugsmønster noget om. Derfor tror jeg, det er vigtigt at gøre en vis propaganda for den sunde og gode boligs fordele, ikke mindst for børnenes sundhedstilstand. Socialforskningsudvalgets undersøgelse vil må-

ske give anvisning på, hvordan en sådan oplysning bedst kan tilrettelægges, og muligvis også til hjælp for planlæggerne give anvisninger på, hvordan de kan sørge for, at der bliver let kontakt med andre mennesker i det nye kvarter gennem butikker, fælleslokaler, små restauranter osv. I saneringskvarterer har man let kontakt med andre. Den positive side af disse kontakter bør så vidt muligt overføres til de steder, hvor de udsanerede senere kommer til at bo.

Angående forslaget til ændring af boligtilsynsloven blot den ene supplerende bemærkning, at det tiltaler mig, at der nu bliver ensartede bestemmelser for hele landet. Jeg har ofte undret mig over, hvorfor man har en del særlige love for København og et særligt selvstyre her. Er det stadig som tak og anerkendelse for forsvaret af København i 1658-60, eller er der andre begrundelser? Københavns kommunes indbyggertal aftager, og Århus kommunes indbyggertal stiger. Hvis de to kommuners indbyggertal skulle blive blot nogenlunde lige store, hvilket nok kun er en teoretisk mulighed, ville man så også indføre tilsvarende selvstyre og særlige love for Århus? Vi har en landsbygge-lov for hele landet med undtagelse af København og Frederiksberg. Staden København har sin egen bygge-lov fra 1939, Frederiksbergs er fra 1890. Hvorfor kan man ikke have en landsbygge-lov, der gælder for hele landet?

Gårdrydning er en af de saneringsforanstaltninger, der kan ske med relativt beskedne udgifter. Allerede fra 1958 har der kunnet gives lån til gårdrydninger; det har dog næsten ikke været anvendt. Jeg finder det helt rigtigt at have en særlig paragraf om gårdrydningen og ikke udgiftsmæssigt kæde dem sammen med bestemmelser om ændring af bestående afløb. Det er nyt, at påbud om gårdrydning ikke begrænses til bebyggelse, der er fuldført før 1940. Gårdrydning har hidtil også kunnet påbydes for at kunne skabe friarealer til parkering. Nu foreslås det at indføre landsbygge-lovens bestemmelser om gårdrydning, som er begrænset til at tilgodese hensynet til opholdsarealer for beboerne. Jeg er tilfreds med, at landsbygge-loven her trænger ind på det københavnske område.

Gårdrydninger kan også påbydes for at tilvejebringe fællesareal for flere ejendomme.

[Else Merete Ross.]

Det er en fordel. De, der så TV-udsendelsen i aften om det børnevenlige samfund og gårdrydninger, fik et godt indtryk af, hvor meget plads og lys en fælles gårdrydning kan betyde i gamle boligkarreer.

Det radikale venstre er tilfreds med lovforslagenes fremsættelse og håber, at alle partier i boligudvalget kan samles i et positivt arbejde for at få disse lovforslag gennemdrøftet og gennemført inden alt for længe.

Arné Larsen: Det er blevet påstået også her i dag, at saneringsloven af 1959 var verdens bedste saneringslov. Det må i alle tilfælde være på papiret, for i virkeligheden og i praksis har den jo slet, slet ikke slået til. Det er meget, meget beskedne resultater, vi hidtil har opnået efter den gældende saneringslovgivning; det har hidtil været en meget langsom og langsom affære; der har været en alt for besværlig administration, for meget bureaukrati og alt for få resultater. En af årsagerne er måske også den, at der har været for få penge stillet til rådighed for gennemførelse af saneringer, at kommunerne ikke har fået den fornødne økonomiske støtte og derfor har været tilbageholdende i spørgsmålet om at gennemføre saneringer.

Boligministerens skriftlige fremsættelse er i mange henseender bemærkelsesværdig, fordi den peger på en hel række alvorlige ting, som slum og dårlig boligstandard jo er skyld i. Jeg er helt enig med boligministeren i hans betragtninger, når han siger, at vi i Danmark har et særdeles påtrængende saneringsproblem, og at det navnlig skyldes en uhensigtsmæssig byplanlægning og dårlig bebyggelse i byerne i slutningen af forrige århundrede, og her peger på, at vi i København, på Nørrebro, Vesterbro og Christianshavn, har i tusindvis af usle lejligheder, som ikke giver rimeligt grundlag for en menneskeværdig tilværelse. Ministeren siger:

„Vort slumproblem er på ingen måde mindre end tilsvarende problemer i andre lande. Samfundet kan nu ikke længere forsvare, at denne usunde og dårlige boligbebyggelse opretholdes.“

Jeg kan være helt enig med boligministeren i disse betragtninger, og vi kan også være enig med boligministeren i hans fortsatte betragtninger, hvor han kommer ind

på spørgsmålet om omkostningerne, idet han siger:

„Hvad en virkelig gennemgribende sanering koster, vil måske kunne beregnes, men det er ikke muligt at beregne, hvad det kan komme til at koste, såfremt samfundet undlader at løse denne vigtige opgave. Jeg føler mig dog overbevist om, at det sidste beløb vil blive mange gange større end det første, hvortil kommer det menneskelige hensyn, som under alle forhold bør være det fundamentale.“

Det synes jeg er kloge og rigtige ord, og jeg tror ganske afgjort, at saneringsproblemet og saneringssagen er en mærkesag for boligministeren; og vi har jo også her i dag gennem de ordførere, der hidtil har haft ordet, fået et ganske levende indtryk af, hvor stærkt denne sag ligger dem på sinde. Skade er det dog, at det har taget så mange år, før vi egentlig er nået dertil, at vi nu i meget bred enighed vil være i stand til at træffe virkelige og gennemgribende foranstaltninger til løsning af dette spørgsmål.

I det af lejerbevægelsen nylig udsendte forbrugerblad, Bolignyt, er boligministeren interviewet, og også igennem dette interview får man et helt klart indtryk af, at denne sag for boligministeren og for regeringen er en særdeles alvorlig sag. Jeg håber, at det oplæg, som her er kommet, ikke bare er et tilbud til de fire partier, som i sin tid indgik boligforliget, men at man vil bestræbe sig på også at få de andre partier her i folketinget i tale i spørgsmålet om gennemførelse af en saneringslov.

Jeg er enig med ministeren, når han i dette interview også påpeger, at særinteresser ikke tales, men vil blive fejlet til side, at det er hensynet til menneskene, som er det fuldstændig fundamentale, og at velerhvervede rettigheder, selv om nogen vil pukke på dem, dog trods alt er ganske underordnet i denne sammenhæng.

Man troede en overgang, at det var muligt at bygge sig ud af saneringsproblemet, at jo større boligproduktion vi fik, jo mindre ville dette spørgsmål blive, for så ville folk simpelt hen flytte fra disse dårlige og usunde lejligheder. Men når boligproduktionen alligevel ikke slog til, ja, så voksede saneringsproblemet jo år efter år. Vi skal have en meget, meget stor boligproduktion, vi skal nok have den fordoblet, som også boligmini-

[Arne Larsen.]

steren er inde på i dette interview, hvis vi virkelig skal løse alle vore boligproblemer. Det er ganske givet, at hvis vi ikke nu meget radikalt og håndfast tager fat på problemet, så vil det vokse og vokse år for år, og til sidst vil det være uoverkommeligt at løse det.

Derfor er jeg også enig i den målsætning, at nu må saneringskvarterernes beboere sidestilles med mennesker, som er uden egen selvstændig bolig. De er at betragte som boligløse, og derfor skal der skaffes boliger til dem så hurtigt som overhovedet muligt.

Om saneringslovforslagets indhold kan jeg sige, at jeg finder, at formålsparagraffen i kap. I fuldstændig dækker de synspunkter, som vi har. Kap. II omtaler de oversigtsplaner og tidsfølgeplaner, som man efter henholdsvis 1 års og 18 måneders forløb er pligtig at udarbejde. Her er altså et oplæg til en gennemgribende planlægning på dette område, en klassificering, en opstilling af, i hvilken rækkefølge man vil rydde op i disse usunde boligområder. Jeg synes, det er et værdifuldt bidrag, der er lagt op til med dette kapitel.

Derefter selve saneringen og saneringsplanernes indhold. Der er jeg lidt betænkelig ved proceduren, idet det jo tilsyneladende stadig væk skal gå igennem mange forskellige led, før en saneringsplan og dens indhold endeligt er godkendt. Vi skal have sagerne behandlet i boligtilsynsråd, i saneringsnævni, i kommunerne osv., og derefter går de til boligministeriet; det kunne godt tyde på, at dette stadig væk var for langsom en affære.

Der er andre dele af lovforslaget, som jeg afgjort er stærk tilhænger af, bl. a. § 17, hvor det jo ganske nøje fastlægges, hvad der må ske med en bygning, når den først er underlagt en saneringsplan; ministeren kan påbyde, at der ikke må foretages ombygninger og tilbygninger, og at der ej heller må gennemføres opdeling i ejerlejligheder. Det synes jeg er ganske godt, men måske burde dette også have været overført på boliger, der er kondemneret, for her ser vi jo stadig væk en kedelig spekulation i ejerlejlighedsinstituttet. At vi naturligvis også skal have en ekspropriationsparagraf, er det jo næsten overflødigt at sige; derfor er den også bibeholdt i dette lovforslag.

Der er problemet med, hvordan man gennemfører saneringerne, og der er jo forskellige udveje, som man peger på, og som man foreslår; der er bl. a. ejerlavssaneringerne, som jo bibeholdes i det nye lovforslag, men som jeg egentlig synes er ganske overflødige. Efter min opfattelse burde det alene være kommunen eller saneringsselskaber, der påtager sig opgaven med at gennemføre saneringsplaner. Ejerlavssaneringen har været en hæmsko for saneringen; har virket langsommeligt, og jeg tror egentlig, det var bedst, om man afskaffede den.

Derimod er kap. V om storsaneringer jo interessant, og jeg synes, det er rigtigt, at her kan ejerlavssaneringerne ikke komme på tale. Her må det enten være kommunerne eller saneringsselskaber, som kommer ind i billedet og løser denne opgave, og her vil jeg ligesom andre ordførere stærkt henvise til den fremragende måde, som Göteborg by er i gang med at løse sit saneringsproblem på med det store og omfattende selskab Göta Lejon og de meget fremsynede folk, som er i spidsen for dette selskab. Her er meget at hente og meget at lære.

Men det bør også understreges, at det i Göteborg netop har været muligt at gennemføre et ganske intenst og godt samarbejde mellem saneringsselskabet Göta Lejon, de kommunale myndigheder, bolig- og byggeselskaber osv. osv. og boligformidlingen. Det er et ganske enestående godt samarbejde, og det er god ekspertise, man har haft til rådighed. Her opstod jo altså ganske spontant en arbejdsgruppe mellem disse instanser, som, synes jeg, efter det, vi lærte og så deroppe, på ganske fremragende måde i alle tilfælde foreløbig har løst sit problem. Med en beskeden aktiekapital på 5 mill. kr. har man nu indtil videre opkøbt ejendomme til sanering for ca. 100 mill. kr., og man er nu i stand til fra næste år hvert år at levere kommunen et ryddet område, hvor der tidligere var 1.500 slumlejligheder. Det er en ganske enestående indsats, og her er altså noget at leve op til, også for København og andre store byer i vort land.

Men spørgsmålet om den helt gennemgribende sanering hænger jo også sammen med finansieringsproblemet, og herom vil jeg sige, at det lyder selvfølgelig godt, at

[Arne Larsen.]

vi har så meget positivt tilovers for saneringsopgavens løsning, men det, det drejer sig om, er jo at skaffe de fornødne økonomiske midler til at gennemføre denne opgave, og på dette punkt er der i og for sig ingen væsentlig forskel på det foreliggende forslag og den gældende lov. Og når man er enig om, at det også har været en alvorlig hæmsko, at der ikke har været de fornødne midler, så vil jeg altså tro, at vi må se ganske alvorligt på denne side af sagen.

Der er i henhold til det stillede forslag de første år i alle tilfælde stillet ca. 26 mill. kr. til rådighed til hjælp for kommunerne til løsning af opgaven plus 2 mill. kr. til rådgivende virksomhed. Det er selvfølgelig udmærket, men det er vel helt klart, at skal vi løse saneringsopgaven og helst sanere 4.000-5.000 lejligheder om året, så skal der adskilligt flere skillinger på bordet, og det håber jeg også at boligministeren er helt indstillet på, for ellers er der jo ikke meget om den snak.

Problemet om genhusning er selvfølgelig også et primært og ganske alvorligt spørgsmål, og her gives der jo i lovforslaget visse muligheder for at hjælpe med rokeringer og med at skaffe erstatningsboliger, men spørgsmålet er jo, om det er tilstrækkeligt, hvad der her stilles i udsigt. Boligministeren er inde på, at det vil være nødvendigt at udvide den sociale boligsektors kvota fra 12.000 til 13.000 lejligheder om året, altså forøge den med 1.000, og at vi skal forøge plejehjemsbyggeriet, men det tror jeg ikke løser opgaven, selv om der derudover skal være 25 pct. af nybyggeriet i Storkøbenhavn til rådighed for udsanerede familier. For når vi samtidig har det kolossalt store boligbehov — tusinder af andre står jo i boligkø — så vil det være urimeligt at tage af de 12.000 lejligheder. Derfor er jeg af den opfattelse, at hvis vi skal sanere 4.000 eller 5.000 boliger om året, så må vi også forøge boligproduktionen med et tilsvarende antal boliger, altså forøge boligbyggeriet med 4.000-5.000 lejligheder om året.

Det er de væsentligste ting, som jeg mener er afgørende i denne sag. Selvfølgelig kan man være tilfreds med, at de familier, som skal overtage erstatningslejligheder, vil få en økonomisk håndsrækning, hjælp

til boligindskud og til betaling af huslejen ved øgede tilskud ud over boligsikringen. Og her glæder det mig da også at erfare, at bl. a. hr. Kaj Andresen er inde på, at boligsikringsloven snarest muligt bør revideres, således at den ajourføres og holder trit med prisudviklingen, for det nytter jo ikke meget, at vi har en god boligsikringsordning, hvis ca. 40.000 familier vokser sig ud af den år efter år; derfor er det ganske tiltrængt, at denne lov revideres.

Til slut skal jeg sige, at de ændringer i boligtilsynsloven, som er foreslået, er vi helt indforstået med — og ændringerne i Københavns byggelov ligeledes. De går jo ud på, at det nu skal lattes at gennemføre gårdsaneringer og gårdrydninger; og det var jo også et dystert billede, boligudvalget fik, da det var på rundtur på Vesterbro, og man havde jo kunnet få det samme indtryk på Nørrebro af, hvilke uhyggelige forhold man byder børnene og de unge i disse gårde. Derfor er det rimeligt og rigtigt, at loven ændres, således at gårdsaneringer hurtigst muligt kan gennemføres. Men spørgsmålet er jo, hvem der skal betale for gårdsaneringerne. Det er et vigtigt problem, for jeg tror ikke, at de mennesker, der bor der, er særlig begejstrede for igennem en forøget husleje at skulle betale udgifterne ved gårdsaneringerne. Derfor vil jeg tro, at det enten må være ejerne, der skal betale, eller at det offentlige må yde væsentlige tilskud til gårdsaneringerne.

Et andet problem, som jo også er ret relevant, og som det nævnte blad, Bolignyt, omtaler, er spørgsmålet om at holde en fornøden og anstændig standard på den øvrige boligmasse, for hvis man ikke tvinger ejerne til at anvende de midler, som gennem huslejen skal opspares til udvendig vedligeholdelse, så nytter det jo ikke meget; at vi gennemfører gode saneringslove, hvis vi så i løbet af nogle få år igen har et meget stort antal boliger, som er saneringsmodne. Derfor tror jeg også, at vi bør interessere os for, at de midler, som er hensat til vedligeholdelse og især den ydre vedligeholdelse af vore boliger, virkelig anvendes til formålet.

Med disse bemærkninger skal jeg tilsige mit partis støtte til gennemførelse af denne lovgivning. Der er enkelte sider af problemet,

[Arne Larsen.]

som vi meget gerne vil have gennemarbejdet i udvalget, men stort set kan jeg tilsige mit partis positive medvirken.

Sigsgaard: Skal man have gang i saneringen, er det jo vigtigt at gøre sig klart, hvorfor der ikke er saneret hidtil, og her synes jeg ikke at man rigtig er nået til ondets rod her i dag. For det første er det jo først i de senere år, at det er ved at blive almindelig accepteret, at der overhovedet skal saneres. For bare 5 år siden var det den almindelige opfattelse i kommunerne: det drejer sig om at bygge nyt, og før vi har tilstrækkeligt med nye boliger, vil vi ikke gøre noget videre ved saneringen. Efterhånden forstod man, at man aldrig ville få bygget nok, og at saneringen måtte løses i takt med nybyggeriet og koordineret med det. Til trods for saneringslovens eksistens var der altså indtil for få år siden slet ikke noget ønske om at få fart i saneringen. Man har sagt, at miseren skyldtes teknikermangel eller mangel på erstatningsboliger, og det er der selvfølgelig noget om, men det er ikke den egentlige årsag. Den politiske vilje har manglet og mangler vel stadig til en vis grad. Dertil kommer, at saneringsproblemet først og fremmest findes i centralkommuner med anstrengt økonomi, store udgifter og svigtende indtægter på grund af skatteydernes flugt til omegnskommunerne.

På den baggrund er saneringsopgaven for tung i dag og vil også være det efter det, der her er foreslået. Skal der gang i saneringen, er en af betingelserne, at statsstøtten sættes op over de nugældende 50 pct., og på det punkt bør lovforslaget ændres; det glædede mig, at fru Else-Merete Ross lige berørte det.

Når lysten til at sanere ikke har været stor, hænger det også sammen med, at sanering i almindelighed medfører en udtynding blandt befolkningen. Med andre ord: hvis en kommune sanerer, mister den skatteydere; sådan er det ikke overalt, men sådan er det mange steder. Det har centralkommunerne ikke råd til, fordi der ikke findes en ordentlig økonomisk udligning mellem kommunerne; nogle kommuner er rige, andre fattige. mister de fattige kommuner skatteydere, så bliver de endnu fat-

tigere, så må de sætte skatteprocenten op for at få penge nok ind, og det får igen endnu flere skatteydere til at søge ud i skattelykommunerne; det er altså den onde cirkel, som regeringerne hidtil har lukket øjnene for. Skal der gang i saneringen, så er en anden af betingelserne derfor, at der udlignes mellem rige og fattige kommuner, og at det sker på en sådan måde, at en kommune ikke bliver fattigere, fordi dens indbyggertal bliver mindre.

Man har heller ikke hidtil erkendt, at saneringen er et løbende problem. Sidst talte hr. Arne Larsen om: når vi nu har fået klaret saneringsproblemet. Det er ikke et problem, som man klarer én gang for alle; alene i København forældes vel hvert år op imod 3.000 lejligheder, hvis man forsigtigt sætter forældelsesprocenten til 1. Ministerens målsætning, at sanere 3.000-4.000 boliger pr. år, er på den baggrund alt for beskedent; det burde snarere være 15.000 boliger, vi skulle nå frem til. Selvfølgelig vil jeg erkende, at 3.000-4.000 er bedre end ingen, men hvis målet ikke sættes væsentligt op over en årrække, vil saneringsproblemet desværre fortsat vokse; så kan man ikke engang holde trit med forældelsen, endsiige formindske saneringsproblemet.

Det vil altså sige, at antallet af saneringsmodne boliger vokser og vokser, som det er sket i de seneste år. Mange tusind mennesker bor i lejligheder, der allerede for 50 eller 75 år siden var utidssvarende. Hvis man erkender, at sanering er et løbende problem, bør man også overveje at gøre godkendelse af nyt boligbyggeri tidsbegrænset. Det bør i den forbindelse efterhånden blive sådan, at kommunerne kan overtage ejendomme over en vis alder uden at erstatte andet end grunden. Allerede i dag sælger mange kommuner deres arealer med såkaldt tilbagekøbsret; sådan at de efter f. eks. 70-80 års forløb har ret til at købe de pågældende arealer tilbage mod kun at tilbagebetale grundkøbesummen, og erfaringen viser, at det på ingen måde afskrækker køberne.

I det hele taget er det først og fremmest, må man sige, den private ejendoms- og spekulationsret, der gør saneringen vanskelig. Havde vi ikke haft den absurde ret for enkeltpersoner til at profitere af deres medmenneskers boligbehov, så havde tusin-

[Sigsgaard.]

der af mennesker været fri for at leve under uværdige og sundhedsfarlige forhold. Havde vi ikke haft privatkapitalismen, hvor pengene søger derhen, hvor profitten er størst, så havde vi selvfølgelig også i et samfund så rigt som det danske haft boliger nok. Det er dybt deprimerende, at milliarder af kroner smides ud f. eks. til nytteløs reklame, mens mennesker står uden tag over hovedet.

Nu får vi jo nok ikke afskaffet systemet i denne omgang, men selv repræsentanterne for det bør nok, også i deres egen interesse, gå med til at klippe kløerne på det noget. Bl. a. skal man spekulere på at effektivisere boligtilsynet. Masser af gamle lejligheder er i dag yderst dårligt vedligeholdt, og lejerne tør tit ikke klage over det af angst for at falde i unåde hos ejerne, som de jo er dybt afhængige af. Hvis boligtilsynet ikke kan overkomme et sådant mere intensivt tilsynsarbejde, kunne det måske overvejes at lade lejevurderingsrådene komme ind i billedet og lade dem koncentrere tilsynet om de ejendomme, der ved lejevurderingen var i dårligst stand. Hvis så blot ét af medlemmerne fandt, at en sådan ejendom burde saneres, skulle sagen tages op af saneringsinstanserne.

Hvad angår vanskelighederne ved at skaffe erstatningslejligheder, ville det jo hjælpe noget, hvis der blev offentlig anvisningsret, altså uden pligt til at følge private indstillinger, til alle lejligheder, fælles for hele byområder, f. eks. ét anvisningsorgan fælles for hele hovedstadsområdet. Det er jo slemt nok, at private har ret til at profitere af deres medmenneskers boligbehov, men at de skal have ret til at bestemme, hvilke mennesker der skal have deres boligbehov tilfredsstillet, synes jeg er lige groft nok, og det går jo ud over de socialt svageste. Jeg vil bede boligministeren komme ind på de tanker om boliganvisningen, som han ifølge pressen har luftet lidt i den sidste tid.

Saneringslovforslaget har mange mangler, selv om det er godt i forhold til 1959-loven, men dets målsætning er for snæver. Der tænkes stadig for meget på den enkelte bolig, den enkelte ejendom, og alt for lidt på hele områdets kvalitet. Byfornyelses- eller saneringsloven og loven om boligtilsyn burde i princippet omfattes af byplanloven

og loven om boligbyggeri og ikke optræde som særlove.

Ministeren siger i fremsættelsen, at saneringsproblemet skyldes uhensigtsmæssig byplanlægning og dårlig bebyggelse, og at det fundamentale i saneringen må være det menneskelige hensyn. På den baggrund kunne man godt have forventet, at de byplan- og bebyggelsesmæssige krav til genopbygningsplanerne havde været lidt stærkere præciseret, end det er sket i § 7, i § 14 og i kap. V. Det offentlige sætter mange penge i saneringen eller skulle gerne komme til det, og derfor skal man gøre meget for at sikre kvalitet i genopbygningsplanerne. Der skal tænkes meget på friarealer, forsyning med fællesanlæg, trafikdifferentiering og parkeringsmuligheder. Selv om man går fra de uhyrlige udnyttelsesgrader, der kendes i dag, på 2 helt op til 3, ned til f. eks. 1,5, så kan miljøkravene ikke opfyldes. Principielt må der sigtes efter, at saneringerne opfylder landsbyggekrav.

Også når det gælder saneringskriterierne, er lovforslaget lidt for snævert. Det er jo ikke kun fugt på væggene, der gør en bolig saneringsmoden; det bør også, et dårligt og trist miljø med megen trafikstøj, ringe legeomuligheder kunne være med til at gøre, ikke mindst af hensyn til de ældre og børnene, som ministeren taler varmt om i fremsættelsen.

I samme forbindelse vil jeg sige, at jeg tvivler på, at sammensætningen af boligkommission og tilsynsråd og saneringsnævn er hensigtsmæssig. Boligkommissionerne savner helt byplanmæssig sagkundskab, og i saneringsnævnet burde de stå stærkere, med stemmeret som de øvrige medlemmer. Og man savner, som fru Else-Merete Ross var inde på det, fuldstændig folk som sociologer, psykologer, socialrådgivere.

Jeg har bemærkninger at gøre om nogle enkeltforhold: pengene er jo altid vigtige i lovgivningen, og jeg tvivler desværre noget på, at der vil komme penge nok i saneringsloven, når man betænker den tilbageholdenhed med statsudgifterne, som regeringen planlægger, og som folketinget skal diskutere i morgen. Mere fart på saneringen vil betyde flere penge og mere arbejdskraft til boligsektoren som helhed, og det kan jo komme til at gå ud over andre sektorer, og da må man spørge ministeren, om regerin-

[Sigsgaard.]

gen er indstillet på en udvidelse af boligsektoren.

Mange taler begejstret om lovforslagets afsnit om storsanering, og det har vi også hørt her i dag, men vil bestemmelserne derom nogen sinde blive brugt? Jeg tvivler lidt på det, medmindre kriterierne ændres. For at gå ind i en storsanering vil det blive krævet, læser man, at den overvejende del af bebyggelsen, svarende til 75 pct. af ejendomsværdierne, står til nedrivning, men så slemt står det jo slet ikke til noget sted i landet. Selv på Nørrebro og Vesterbro i København har boligkommissionens undersøgelser, som det fremgår af dens årsberetning for 1967 på side 42, vist, at i mulige storsaneringsområder stod kun henholdsvis 53 pct. og 34 pct. af lejlighederne til nedrivning, og her er jo endda de erfaringsvis bedre erhvervslejemål udeladt. Så her kan bestemmelsen om storsaneringer ikke anvendes, hvis ikke reglerne ændres. Nye kriterier må ind i billedet. Hvis et område som helhed er f. eks. miljømæssigt og trafikmæssigt utilfredsstillende, og hvis boligerne jævnt hen er for små, bør det tale stærkt for storsanering oven i eventuelle andre kriterier.

I bemærkningerne til § 29 i saneringslovforslaget tales der om, at boliger, som er erklæret uegnet til beboelse, midlertidigt kan tænkes udlejet til unge under uddannelse, til ægtepar uden børn og måske til ældre. Dertil vil jeg med det samme sige, at tanken er ikke tiltalende. Når samfundet lader masser af mennesker stå uden bolig, og når man rydder hele ejendomme for beboere, uden at der sker mere, er det forståeligt, at boligløse rykker ind, det er én side af sagen; men reglen bør være, at tømte, kondemnerede ejendomme rives ned, og at der hurtigt bygges nyt, hvis der skal det efter planen. Når en bolig er erklæret for uegnet til menneskebolig, så er den ikke god nok hverken til den ene eller den anden befolkningsgruppe, og for resten ville det næsten også være lidt for let for regeringen

på den måde at slippe ud af sit dilemma med kollegiebyggeriet.

I kapitlet om genhusning siges det, at erstatningsboligudvalget får en vis rådgivende virksomhed, indtil beboerne har fået en erstatningsbolig, og det er udmærket, men næppe nok. Der er stort behov for rådgivning også efter indflytning i erstatningsboligerne; problemerne i forbindelse med miljøændringen er ikke kun af økonomisk art.

I øvrigt kunne en udvidelse af bestemmelsen om storsaneringen, så den virkelig kan bruges, plus en effektivisering af planlægningen betyde, at der i en bydel kan gennemføres, hvad man kan kalde rullende saneringer, sådan at der samtidig med nedrivningen i saneringsområde nr. 2 bygges nyt op på saneringsområde nr. 1 ved siden af. Derved bliver det muligt, at mange af de udsanerede kan blive i deres eget kvarter, og det vil jo nok være værdifuldt. Det stiller visse krav til huslejelovgivningen, det er klart, og til boligsikringsordninger m. v. Men forudsætningen er som sagt også, at kapitlet om storsaneringer udformes sådan, at det virkelig kan bruges.

Hvad angår kapitlet om oversigts- og tidsfølgeplaner, kan jeg tilslutte mig det, men er enig med fru Else-Merete Ross i, at de nok altid burde offentliggøres.

Lovforslaget om ændring af Københavns byggelov takker jeg for. Jeg har i årevis været med til at tigge og bede om ændringer, der muliggjorde gårdrydninger, men det skal siges lige ud, at den socialdemokratiske regering strittede imod her. Vi tager forbehold over for, om gårdforbedringer altid og fuldt ud skal kunne give grundlag for leje-forhøjelser med stigende ejendomspriser til følge, for det sidste skal man jo gøre sig klart. Mange mangler, mange uhumske forhold, skyldes jo simpelt hen dårlig vedligeholdelse.

Med disse bemærkninger har jeg altså tilkendegivet velvilje over for lovforslagene, men også peget på enkeltheder, der bør

[Sigsgaard.]

ændres, og jeg håber, at det ikke vil gå som sædvanlig, at man bare står her og snakker ud i den tomme luft, uden at nogen gider tage stilling til de ændringer, man foreslår. Flertallet holder os jo ude fra udvalgene, men udvalgene burde have en pligt til i det mindste at sige ja eller nej til det, der foreslås under behandlingen her i salen; ellers bliver førstebehandlingerne jo måske i endnu højere grad, end tilfældet er, rene parade-forestillinger.

Kai Moltke: Før jeg skal tilslutte mig den række af komplimenter, som jo i og for sig har mødt boligministerens lovforslag — og der er måske på visse områder grund til komplimenter — kan jeg ikke lade være med at komme med et lille illustrerende eksempel, som måske karakteriserer de perspektiver, der ligger i saneringslovforslaget. Somme tider skal man høre efter, hvad ganske almindelige mennesker siger, og jeg erindrer fra mine yngre dage, hvordan jeg engang hørte en havnearbejder i Nordjylland fortælle en morsom historie om en ko, der kom op på toppen af en temmelig grusholdig grav og trøstede sig med at sige: ja, græs er der ikke møj' af, bette boss, men der er en knippelfin udsigt. Det er nogenlunde det samme, som gælder det forslag til sanering, der her er fremsat af boligministeren, men som på mange områder ellers har min sympati.

Lad os lige se på tallene, for det er jo tallene, der tæller. Jeg må sige, jeg har den dybeste respekt for venstres ordfører, hr. Ib Thyregod, når han her siger, at sanerings-spørgsmålet er det mest brændende sociale problem, som vi overhovedet står over for her i landet. Og hvor meget har man så i sinde efter lovforslagets foreløbigt optrukne regler at yde til løsning af dette det mest brændende sociale problem? Tænk — kommuner og stat i fællesskab 52 mill. kr. plus 2 mill. kr. til forskning og undersøgelse. Altså, så mange penge har man virkelig råd til at yde til løsning af det mest brændende problem i samfundet. Enten tror jeg, man skulle neddæmpe sine udtalelser om spørgsmålets betydning, eller også tror jeg, man skulle drage helt andre konsekvenser af det lovforslag, som foreligger her.

Man har jo også sine erindringer fra boligudvalget i sin tid. Jeg erindrer f. eks. nogle grundejerrepræsentanter, der fortalte os, at hvis saneringen blev ved i det nuværende tempo, så ville det tage ca. 200 år, inden man kom til bunds i saneringsopgaverne her i København. Nu har vi jo desværre i Københavns boligkommission afskaffet tallene over kondemneringsmodne lejligheder. Det sidste tal, vi har her, var det, venstres ordfører nævnte, nemlig 36.500 kondemneringsmodne lejligheder. Tallene fra 1966 svæver i usikkerhed, men vi har dog i den sidste beretning fra Københavns boligkommission set, at man har foretaget 1390 inspektioner, og at man har erklæret 671 lejligheder for kondemneringsmodne. Jeg tror ikke, man er kommet hele runden igennem, og jeg tror ikke, vi vil overdrive på nogen måde, hvis vi siger, at det tal, som ligger nærmest ved antallet af kondemneringsmodne lejligheder, hvis man foretager en grundig kontrol, er mindst 40.000. Hertil må lægges, at efter de grundejeroplysninger, som tidligere er givet i boligudvalget, kan en række af de andre lejligheder kun bevares som forsvarlige menneskeboliger i tilfælde af, at de såkaldte baghuse og havehuse osv., som ligger spærrende tæt op ad de andre, og som allerede er kondemneret, bliver fjernet.

Og hvad er så perspektivet heroverfor? Perspektivet og det sigte, man tager for den første periode, udtrykker boligministeren på den måde, at man håber at nå op på 3.000-4.000 lejligheder årligt i saneringsvirksomheden. Hvad vil det sige? Det vil sige, at alene de lejligheder, der allerede i dag er erklæret kondemneringsmodne, vil det tage 10 år at få bragt af vejen med en sådan rytme, med et sådant tempo. Ja men så er spørgsmålet: svarer et sådant tempo til, at dette er det vigtigste sociale spørgsmål, vi overhovedet står over for her i landet? Jeg bliver nødt til at rejse det spørgsmål, for det forekommer mig, at hvis vi ser på den årlige tilgang af saneringsmodne lejligheder, kan dette tempo meget let blive skæbnesvangert; så vi ikke når så forfærdelig langt med disse ting.

Så er der det andet problem, som man beskæftiger sig med, og det skal man selvfølgelig udtrykke sin glæde over: for første gang rokkes der ved boligforliget, idet en

[Kai Moltke.]

konservativ boligminister siger, at man er villig til at lægge 1.000 lejligheder årlig til det rentesikrede sociale byggeri. Det er selvfølgelig udmærket. Når man op til at nedrive 3.000-4.000 og lægger 1.000 rentesikrede lejligheder ovenpå, så når man selvfølgelig et vist skridt fremad, men det er jo ganske givet, at det dækker ikke de krav, der stilles, og dér har jeg ganske stor sympati for og står selv på det standpunkt, at det er langt for lille en kvota, vi har i det rentesikrede byggeri, og at denne kvota, som foreslået fra forskellig side af salen, først og fremmest må forhøjes, hvis der skal være nogen egentlig mulighed for at nå det, som man tilsigter med det lovforslag, som ellers har mange stærke sider.

Nu ser jeg, at boligministeren taler om rokering som en mulighed: den gradvise overflytning af folk til andre, sundere lejligheder, som endnu er værdige til at være menneskeboliger, fremfor at lade dem rykke ind i nybyggeriet. Men dermed tages jo hele det problem, som allerede fra sidste samling ligger på folketingets bord, op til fornyet overvejelse, ting som registreret boligclearing, øget fuldmagt ved boliganvisning, for uden sådanne ting bliver rokeringen jo meget let på papiret.

Så er der en ting, jeg ikke kan lade være med at udtrykke en vis undren over, hvor man taler om omkostningerne, og hvor man taler om, hvordan midlerne skal tilvejebringes. Forrige sommer havde boligministeren og jeg den fornøjelse på det årlige kursus i de almennyttige boligselskaber at diskutere om midlerne til sanering, og jeg tager da vist ikke fuldstændig fejl i min hukommelse, når jeg siger, at en af de ting, som den konservative ordfører ved den lejlighed vandt temmelig stor tilslutning på, var, at midler til sanering bl. a. kunne tilvejebringes ved det, som i Frederikshavn-pressen blev kaldt en nedrivningsafgift. Jeg kunne lige godt lide at spørge, når noget sådant har passeret gennem alle landets aviser: hvor er denne nedrivningsafgift til midler til sanering i grunden blevet af i mellemtiden, fra det øjeblik den konservative boligordfører indledte, til den konservative boligminister nu fremsætter sit lovforslag? For når en lejlighed er forfalden, når en lejlighed er kondemneret, når en lej-

lighed skal rives ned og grunden bruges til nye og mere praktiske formål, var der måske grund til at tage netop dette spørgsmål op igen også ved denne lejlighed, hvor man ellers fører en yderst stram social linje, når det gælder budgettet, i særdeleshed når man er bange for, at midlerne ikke slår til på det øvrige område.

Og for ikke at glemme det må jeg ved samme lejlighed sige lidt med hensyn til omkostningerne ved gårdsaneringerne, dette, at man slår gårdene sammen. Her taler man om, at det må lejerne betale, men var det ikke rimeligere i og for sig at se det ud fra et hygiejnisk, sundhedsmæssigt synspunkt og sige, at det hørte ind under sundhedsvæsenets budget, og at det, at man endelig skaber forsvarlige sundhedsmæssige forhold, er noget, som i og for sig skulle være noget naturligt, en menneskeret, og ikke noget, som man skal betale for i form af højere husleje? Det er en af de ting, som jeg bliver nødt til at tage med ind i billedet.

Endelig kan jeg ikke lade være med, når der er tale om, til hvilken pris kommunen skal erhverve saneringsejendomme, at minde om, for det har vi også drøftet tidligere i boligudvalget, at for en stor del af den ældste boligmasse udgør ejendomsskatterne op til 80 pct. af huslejen, og vi har jo nu i årevis haft den praksis, at ejendomsskatterne ikke er blevet udredt af husværterne, men af værterne er blevet overvæltet på lejerne. Under sådanne omstændigheder ville det vel være rimeligt, at kommunen ikke erhvervede disse grunde til den pris, som er deres salgsværdi, men at man også på dette område tog i betragtning, om der ikke var grund til at skabe betingelser, som skaffede kommunen disse grunde enten gratis eller yderst billigt, fordi det jo i virkeligheden er andre end ejeren, der har udredt de summer, det her drejer sig om.

Dernæst til spørgsmålet om ejerlejligheder. Her bebudes det jo, at vi skal have nogle ændringer i loven om ejerlejligheder. Når man læser beretningen fra Københavns boligkommission, forstår man det så udmærket, for her stod man jo over for, at man havde en hel del ansøgninger, 23 ansøgninger, fra ejendomme med i alt 420 lejligheder, i 1967, da loven lige var trådt i kraft, og af disse erklæredes ikke mindre end 198 for uegnede, mens 192 måtte kræve væsentlig

[Kai Moltke.]

ombygning og forbedringer, for at der overhovedet kunne være tale om, at de var egnede og opfyldte den standard, som man skulle kræve af en ejerlejlighed. Se, her nærmer vi os tallet 400, og jeg imødeser med spænding det bebudede forslag fra boligministeriet, fordi vi har set, hvor vidt man i retning af ejendommens ringe kvalitet kan drive ejerlejlighedsspekulationen uden ændringer i den bestående lov. Nu har vi jo haft den prøvetid, som man i sin tid påberåbte sig, da jeg f. eks. stillede forslag om ændring i loven om ejerlejligheder.

Men når det er sagt, vil jeg da indrømme, at lovforslaget indeholder en hel række fremskridt. Det er jo ligesom det i sin tid var med kriserne, at der tilsyneladende er en vis rytme, hvor det drejer sig om saneringsspørgsmålet. Det foreliggende lovforslag vil vel, når det er blevet færdigbehandlet, træde i kraft i 1969, og den forrige lov trådte i kraft i 1959. Det tiår, der gik, bragte meget små resultater, som boligministeren rigtigt fastslår, men den næste 10-årige periode skulle dog virkelig helst betyde, på grund af selve udviklingen, væsentlige skridt fremad. Jeg er helt indforstået med de foranstaltninger, som foreslås på en hel række områder, f. eks. den udvidede sammensætning af bolikommisionerne, så sundhedsmæssige hensyn, lejer- og ejerrepræsentation osv. kommer med ind i billedet. Jeg kunne, fordi der er tale om vigtige initiativer, oven i købet tænke mig, at man i visse af saneringsdistrikterne som Vesterbro, Nørrebro, Christianshavn og den indre by heller ikke veg tilbage for at lade lokalrådene repræsentere ved sådanne lejligheder, for det er måske dem, der har gennemført de grundigste undersøgelser om kvaliteten af de ting her; men allerede i den nuværende form er ministerens forslag uden tvivl et fremskridt i forholdet til det, der hidtil har været. Men når jeg begyndte med at påpege, hvor få offentlige midler det er, der tænkes investeret årlig i den første periode, ca. 52 mill. kr. fra stat og kommune, så er det, ligesom man her folder hænderne og siger til sig selv: nå ja, men udvejen ligger andetsteds, det er de private og sociale saneringsselskaber. Jeg tror også, at sådanne, særlig de sociale boligselskaber, vil kunne udfylde en stor og

konstruktiv opgave ved fornyelsen af byen, både dens udseende og sundhedstilstand, og skabe menneskeværdige forhold. Men det er dog et spørgsmål, om det ikke ville være på sin plads, om man skabte centrale saneringsselskaber, hvor også offentlig kapital fra kommuner, der ønsker og er nødt til at lægge beslag på en stor del af de erstatningslejligheder, der skal opføres, kunne gøre en kontant indsats. Det er vel også et spørgsmål, om staten ikke gennem Kongeriget Danmarks Hypotekbank skulle deltage og være medkontrollerende i sådanne selskaber. I alle tilfælde har man dog en vis offentlig kontrol med lignende selskaber i Sverige, og her tror jeg også, at man skal lære af erfaringerne. Anerkendelsesværdigt er det, at man her i dette lovforslag ikke stiller problemet som et problem, der specielt og særligt ligger her i hovedstaden og i hovedstadens gamle distrikter, men som et problem i landsmålestok.

Men jeg vil rigtignok sige, at hvis vi ser på de gamle byer i provinsen — lad os bare nævne byer som Randers, Helsingør og en hel række andre på samme niveau og med huse af den samme alder — så tror jeg, at fra de ca. 40.000 kondemneringsmodne lejligheder vil vi nå op på langt større tal end dem, vi hidtil har regnet med, og så bliver fristen med en rytme for saneringen af 3.000-4.000 lejligheder procentvis måske kun det halve af, hvad den vil være, når man tager sit udgangspunkt i det forældede byggeri her i København. Jeg tror endvidere, at det er udmærket med tidsfristerne, som nu fastsættes for at planlægge, hvad der bør saneres, hvad der bør udskiftes; jeg tror bare, at man skulle ikke begynde på det hele forfra igen, for vi har allerede ca. 40.000 lejligheder, som er erklæret for uegnet til menneskebolig. Det er da vel ikke meningen, at vi nu skal til at undersøge dem en gang til og se, om de kondemneringsmodne lejligheder hører med til denne kategori eller ej. Meningen må dog vel være den, at man betragter det som udgangspunktet, og her behøver man jo ikke at have dette års ventetid. Her er jo et felt, hvor man kan tage fat med det samme, fordi det er undersøgt både af kommunal- og sundhedsmyndigheder i den tid, der gik. Bedre planlægning er et fremskridt, og dette lovforslag er i forhold til den hidtidige

[Kai Moltke.]

lovgivning på mange områder et fremskridt på dette felt. Nu er det altid kedeligt, at når vigtige sociale problemer står for, så nærmer vi os i reglen et tidspunkt, hvor tiden er kort og diskussionerne må skæres ned, og hvor opmærksomheden bliver ringe. Jeg kunne nævne en hel del andre ting, som jeg for at skåne de få tilhørere her i tinget må udsætte til anden behandling. Første behandling er jo nu engang en principbehandling, og jeg skal derfor nøjes med at sige, at vi betragter denne lovgivning, det, at en ny plan er trukket op, som et prisværdigt fremskridt, at lovforslaget indeholder en række gode og sunde ingredienser, og at man nøje og kritisk bør gennemgå det for at se, om man ikke under behandlingen af denne lovgivning kan finde frem til ikke alene noget, der er bedre, men også noget, der er i overensstemmelse med rytmen og kravene i den tid, vi er inde i.

Helge Nielsen: Jeg ved godt, det ikke er særlig populært at tage ordet på dette sene tidspunkt, men jeg vover alligevel at gøre det.

For et par uger siden havde jeg boligministeren på en rundtur i Nørrebro's saneringsejendomme. Jeg tror at kunne sige, at ministeren blev chokeret over de vilkår, man i 1968 byder mennesker at bo under, vel ikke mindst de vilkår, mange børn vokser op under. Jeg tror, det ville være gavnligt, hvis alle medlemmer af det høje ting fik lejlighed til en sådan rundgang, og jeg vil gerne indbyde dertil. Jeg tror også, det ville være rigtigt og nyttigt, hvis alle medlemmer af byens styre blev gjort bekendt med disse forhold ved selvsyn. Jeg er helt overbevist om, at mange af de politiske vanskeligheder, vi gennem årene har haft i forbindelse med løsningen af saneringsproblemerne, skyldes, at politikerne ikke har været sig problemerne bevidst.

Jeg er i øvrigt enig i de mange betragtninger, som mit partis ordfører, hr. Kaj Andresen, har fremført, og vil blot pege på nogle andre problemer.

Ministerens nævner problemerne omkring ejerlejligheder. Min principielle betragtning har altid været, at ejerlejligheder i den bestående boligmasse var forkert. Ejer-

lejligheder i den gamle, saneringsmodne boligmasse og i den boligmasse, der i løbet af få år bliver saneringsmoden, er ikke alene forkert, det vil for samfundet være en kostbar affære. Saneringsudgifterne vil jo stige med antallet af ejerlejligheder, og antallet er stærkt stigende. Jeg har fået nogle helt nye tal vedrørende ejerlejligheder i København. Det er uhyggelige tal. Der er i dag ønsket om at få ca. 10.000 lejligheder i København omdannet til ejerlejligheder; heraf har man til den 28. november godkendt 3.600. Det er blot i lovens første år.

123 ejendomme fra før 1890 har man søgt om at få godkendt til ejerlejligheder. Jeg kender ikke antallet af lejligheder i disse ejendomme, men ved, at indtil i dag er 25 af disse ejendomme, altså ejendomme fra før 1890, godkendt til ejerlejligheder. Jeg tror, at disse tal bedre end mange ord illustrerer problemets alvorlige karakter. Mit parti har derfor i boligudvalget fremlagt ønske om ændringer i loven om ejerlejligheder. Dette forslag opfordrer ministeren til at forbyde ejerlejligheder i hele den ældre boligmasse. Jeg tror, vi vil forværre saneringsproblemerne, hvis vi ikke foretager disse ændringer.

Må jeg sige, at jeg er glad for princippet storsanering, men vil meget gerne have svar på en række spørgsmål, der melder sig i denne forbindelse. Jeg er klar over, at nogle af spørgsmålene må klares i udvalgsarbejdet, og vil her kun spørge ministeren, om ikke formuleringen „10-20 karreer“ er en u håndterlig tingest. En karré er jo mange ting. Der kan være mange, mange hundrede lejligheder i en karré, og der kan være under 100 lejligheder i en karré, så spørgsmålet er, om man ikke kan finde en anden størrelsesorden at gå ud fra, når man skal godkende en storsanering.

Der er også spørgsmålet, om den skitse, Københavns kommune har udarbejdet for Nørrebro, som helhed kan betragtes som en storsanering og dermed blive frigjort for spekulation både med hensyn til ejerlejligheder og andet.

Der er også problemet gårdrydning, som jeg vil knytte et par bemærkninger til. Jeg erkender, at lovforslagets bestemmelser giver nye muligheder, men er alligevel skuffet over forslaget's formulering. Jeg havde håbet, at man fra ministerens side

[Helge Nielsen.]

havde erkendt, at det mange steder vil være helt urimeligt at pålægge lejerne udgifterne ved gårdrydning. Jeg vil gerne spørge ministeren, om han er villig til at overveje ændringer her gående ud på at betragte gårdrydninger som påbegyndt sanering i højere grad, end lovforslaget giver muligheder for, altså betragte gårdrydninger som et samfundsproblem? Mange steder vil det være et samfundsproblem. Mange steder vil en gårdrydning og en gennem-brydning gøre det muligt for brandvæsenet at komme ind til disse uhyggelige korridor-ejendomme med deres stiger. Det er naturligvis i lejernes interesse, at de i tilfælde af brand kan redde livet, men jeg tror ikke, der er nogen i denne sal, der vil mene, at det skal begrunde en lejeforhøjelse. Der må efter min mening hurtigst muligt skabes tryk hos de familier, der bor i de pyromantruede ejendomme, og hvor de hver nat med deres børn må forlade deres lejligheder, fordi de er utrygge ved at overnatte i lejligheder, hvor de næsten er sikre på at brandvæsenet ikke kan komme ind med deres stiger. Da jeg som formand for Nørrebro's lokalråd skrev mit åbne brev til brandchef Ammitzbøll, var der i debatten et indlæg fra kontorchef Mathiasen, Københavns kommunes boligkommission. Han gav det gode råd: ja men vi kan da bare rive alle disse korridorejendomme ned, så er der ingen brandfare mere. Jeg er helt enig i, at løsningen er rigtig, men må vel desværre erkende, at der går nogle år endnu, før vi kan rydde de sidste uhyggelige korridorejendomme i denne by, og mener, at vi gennem en hurtig lempelse i spørgsmålet om gårdrydninger, så der ikke er spørgsmål om, at det er lejerne, der skal betale, må løse denne opgave.

Under det meget vigtige afsnit om genhusningsproblemerne peger ministeren på spørgsmålet om antallet af plejehjemspladser. Ud fra den kendsgerning, at ca. 40 pct. af beboerne i saneringsområdet på Nørrebro er folkepensionister, er denne løsning rigtig, og jeg ser meget gerne, at man får forøget plejehjemsbyggeriet, men jeg synes, det er en lidt forældet bestemmelse, at det stadig væk er velgørenhed, indsamlingsevne, indsamlingsmiljø, der skal sætte grænserne for

antallet af plejehjem, når vi ved, at det er en afgørende faktor i løsningen af saneringsproblemerne, når vi ved, at vore hospitalers medicinske afdelinger er belagt med plejehjemspatienter. I Københavns kommunes hospitaler har man i dag efter borgmester Edel Sauntes oplysninger ca. 900 deciderede plejehjemspatienter liggende på de medicinske afdelinger. Når vi kender de beløb, det koster at have patienter liggende på hospitalet i forhold til, hvad en plejehjemsplads koster, så tror jeg, det er dårlig økonomi at begrænse antallet af plejehjem efter, hvor mange penge forskellige institutioner og privatpersoner kan stille til rådighed. Det er min opfattelse, at det må være samfundets opgave også at skaffe de sidste 6 pct., således at vi kan bygge plejehjem efter samme retningslinjer, som vi bygger hospitaler, som vi bygger skoler.

Det sidste problem, jeg gerne vil knytte et par bemærkninger til, er noget, ministeren har sagt i det notat, som ministeren afleverede til boligudvalget. Det er notatet side 7, hvor ministeren foreslår, at man letter adgangen til lejeforhøjelse som følge af modernisering. Jeg er meget urolig over denne bemærkning. I mit arbejde på Nørrebro har jeg haft mange sager, hvor mangeårig manglende vedligeholdelse er blevet til ansøgninger om lejeforhøjelser efter lejelovens bestemmelse om forbedringer. Det er min opfattelse, at loven på dette område må gøres mere klar, mere anvendelig. De mange sager, vi har for huslejenævnene, hvor ejere og lejere er af principielt modsat opfattelse, siger os noget om, at lovens bestemmelser er uklare. Jeg håber, at ministeren vil se lidt på disse sager, inden han lægger sig fast på en ændret formulering som nævnt i det omtalte notat.

Jeg vil trods disse lidt kritiske bemærkninger alligevel gerne slutte med en tak til både den nuværende minister og til den tidligere boligminister, Kaj Andresen, for dette lovforslag. Begge har jo lagt meget arbejde og god vilje heri. Boligministeren siger det selv i sin fremsættelsestale og siger videre, at der partierne imellem i boligudvalget har været enighed om, at denne opgave er den vigtigste boligpolitiske opgave. Jeg håber, at denne enighed vil holde, og at problemet må blive løst ikke blot hurtigt, men også

[Helge Nielsen.]

rigtigt. Vi har alle i alt for mange år måttet skamme os over vort uløste saneringsproblem.

Boligministeren (Hastrup): Jeg vil gerne begynde med at takke de ærede ordførere for deres indlæg, som jo alle gav udtryk for, at denne sag er en mærkesag for alle dem, der beskæftiger sig med boligproblemet, og tror jeg også, for hele folketinget. Jeg kunne godt ønske, at folketinget tog imod den invitation, som folketingsmand Helge Nielsen her til sidst gav. Man kender i virkeligheden ikke så forfærdelig meget til disse spørgsmål, før man har haft lejlighed til at stifte bekendtskab med dem ved selvsyn.

Det er rigtigt, at dette arbejde må ses i forlængelse af de boligpolitiske forhandlinger som førte frem til boligforliget. Vi var dengang alle enige om, at den næste store opgave var saneringsopgaven, og det er derfor også rimeligt at sige, at de partier, som deltog i dette forlig, var enige om, at de også ville samarbejde omkring denne opgave. Det er klart, at jo flere der vil bidrage til samarbejdet, des bedre.

Jeg skal ikke gå meget i detaljer, det er der mulighed for i udvalget, og det er der mulighed for ved anden behandling, men nøjes med at svare på nogle enkelte af de større spørgsmål, der er rejst her under debatten.

Hr. Kaj Andresen var inde på spørgsmålet om afgrænsningen af storsanering. Flere andre af dem, der har haft ordet, har beskæftiget sig med det samme spørgsmål. Jeg erkender, at det er et spørgsmål, som kræver en nøjere overvejelse, og jeg vil også over for udvalget prøve på at uddybe, hvad der her står i bemærkningerne, således at man kan få en lidt mere præcis definition af begrebet, men det må, så vidt jeg kan skønne, stå klart, at området for en storsanering bør omfatte væsentligt mere end sædvanlige saneringsplaner, bl. a. også af hensyn til, at man i tilfælde af storsanering udelukker ejerlavssanering, hvilket er et i sig selv vidtgående skridt. Det er muligt, at udtrykket „10-20 karreer“ kan suppleres med andre former for definitioner, hvor man kan tage hensyn til lejlighedstal, til ejendomsværdi, til arealets udstrækning, men må jeg over for spørgsmål, der er stillet fra

flere sider, sige, at det står mig klart, at et område som Nørrebroområdet fra Søerne og hen til Assistens Kirkegård må være et område, der efter det, der her er tænkt på, kan gøres til genstand for storsanering.

Hr. Kaj Andresen nævnte, at man fra Københavns kommunes side havde været inde på, at man heller ikke ønskede ejerlavssanering, hvor det drejede sig om total-saneringer, og jeg forstod, at socialdemokratiet tilsluttede sig denne opfattelse fra Københavns kommunes side. Ja, det er rigtigt, at dette forslag jo altså ikke er fulgt, og jeg tror heller ikke, at det burde have været fulgt, fordi denne opgave, saneringsopgaven, er så stor og omfattende, at man efter min bedømmelse har brug for alle de kræfter, der er rede til at deltage i opgavens løsning. Der er jo sådan set nok at tage fat på, både for kommunen, for ejerlav og saneringslav, for saneringsselskaber og for private.

Må jeg sige til hr. Kaj Andresen, som spurgte om den omstændighed, at udtrykket „social“ var gledet ud af boligtilsynslovens § 5, stk. 2, i forhold til notatet, at det skal ikke opfattes anderledes, end at jeg mener, at det udtryk, der står i paragraffen, hvor der står, at der derved skal opnås forbedring af de sundheds- eller bebyggelsesmæssige forhold i området, altså disse ord tilsammen, sundheds- eller bebyggelsesmæssige forhold, dækker, hvad man i denne forbindelse bør opfatte som socialt.

Når folketingsudvalget er nævnt i lovforslaget, skyldes det, at ekspropriation må siges at være en alvorlig sag. Det er jo ganske klart, at i det øjeblik man udelukker ejerlavssanering, og det gør man jo altså, hvor det drejer sig om storsaneringer, får ekspropriationsbestemmelsen større vægt i forhold til ejerne, og derfor, og også fordi det jo er en omfattende planlægning, et omfattende engagement fra statens side, synes jeg, at det er rigtigt, at sagen får en vis mulighed for at blive ført frem til folketinget. Jeg vil også tro, at boligudvalget, der i øvrigt er et stående udvalg, kunne anvendes i denne forbindelse og med interesse ville følge disse ting.

Jeg blev spurgt, om forhandlingerne mellem grundejer- og lejerorganisationerne. Hvis jeg må sige det, så deltager jeg jo ikke selv i disse forhandlinger, men jeg har godt

[Boligministeren.]

nok læst i aviserne, at der har været nogle vanskeligheder i forbindelse med disse forhandlinger. Det er dog mit indtryk, at forhandlingerne ikke er gået i stå, og jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at understrege den store betydning af, at disse forhandlinger fortsat kan finde sted. I øvrigt foreligger der jo allerede fra grundejernes og lejernes organisationer en henvendelse til boligministeriet om forskellige spørgsmål, en henvendelse, som er lagt til grund for ændringer i lejelovgivningen, der vil blive fremsat som forslag i folketinget i allernærmeste fremtid.

Det er ikke, fordi jeg har ment noget mindre væsentligt i forbindelse med genhusningen, at jeg har skrevet, at det er en vigtig side af sagen. Jeg går gerne en grad højere op, som hr. Kaj Andresen var inde på, og understreger, at det er den vigtigste side, for det er jo simpelt hen forudsætningen for, at de ældre og forfaldne ejendomme kan tømmes. Og dér er målet sat til 3.000-4.000 om året. Man kunne måske nok have sat målet noget højere. Til syvende og sidst vil jo først de kommende års erfaringer vise os, hvilket der er det realistiske mål. Men også i anledning af det, hr. Kai Moltke sagde — jeg ved ikke, om det var hr. Sigs-gaard, der også var inde på det — vil jeg da gerne sige, at tallet 3.000-4.000 er absolut ikke et for stort mål at sætte sig, men det er et væsentlig større mål end det, samfundet i de forløbne år har sat sig med hensyn til sanering og nedrivning af udslidte og forældede og sundhedsfarlige ejendomme.

Det er klart, at hvis man sætter sig et sådant mål, må man jo også, som flere talere har været inde på det, være i stand til at anvise tilsvarende genhusningsmulighed. Og dér er det fra flere sider blevet fremhævet, at 1.000 ekstra lejligheder, opført af de almennyttige selskaber, ikke er tilstrækkeligt. Jeg vil gerne sige, at jeg tror, tallet 3.000-4.000 vil blive et tal, som man når i løbet af et par år. Formentlig vil man ligge noget under det i de første år, og så vil man komme op på gennemsnittet og, håber jeg, når man har passeret midten af perioden, komme over gennemsnittet. Det er klart, at hele genhusningsproblemet vil, efterhånden som saneringsaktiviteten øges, kunne drøftes og også kunne drøftes her i folketinget med

henblik på eventuelle foranstaltninger, hvis de fremsatte lovforslag, skulle vise sig ikke at være tilstrækkelige. Men 1.000 lejligheder er jo ikke det eneste tal, der skal regnes med i denne forbindelse. I forvejen er det således, at der kan anvises boliger til saneringsramte i det almennyttige byggeri, og inden for hovedstadsområdet har dette hidtil drejet sig om 4.000-4.500 lejligheder, hvoraf altså en fjerdedel efter de beslutninger, der er truffet af det fælles genhusningsudvalg for de storkøbenhavnske kommuner, kan anvises saneringsramte. En fjerdedel heraf skulle altså give andre 1.000 lejligheder. Der har ganske vist ikke været brug for dem til formålet, vi kan sige desværre, fordi saneringsaktiviteten har ikke været af et sådant omfang, men vi har altså også lov til at se noget hen til denne kvota, så meget mere som tanken er, at man måske skal tage hovedstadsområdet i noget videre forstand, det vil altså sige et almennyttigt byggeri måske ud over hovedstadsområdet omfattende de 22 kommuner, men også Frederiksborg og Roskilde amter taget med i betragtning i denne forbindelse.

Jeg vil i det hele taget gerne sige, at jeg tror, det er væsentligt, at hovedstadsområdet forsynes med almennyttigt byggeri i de kommende år. Det har hidtil ikke været muligt, det var det i hvert fald ikke i fjor, at få tilstrækkeligt projekter til at opretholde den fordelingsnorm, man har i boligministeriet, hvorefter ca. halvdelen skal opføres i hovedstadsområdet, idet hovedstadsområdet ikke havde tilstrækkelig mange totalprojekter. Jeg håber derfor, at der nu i de kommende år vil kunne trækkes noget mere byggeri til hovedstadsområdet, hvilket altså også ville hjælpe, fordi det er her, det må vi jo alle erkende, at saneringsproblemet er mest akut.

Jeg vil også fremhæve, at kvotaen for plejehjemsbyggeri jo er blevet sat meget væsentligt i vejret. Fra en kvota, der kunne dække opførelsen af ca. 1.000 rentesikrede plejehjem i fjor, har vi forøget først til 2.000 og senere nu med yderligere 500, således at der altså på et år er tale om en forøgelse fra 1.000 til 2.500 plejehjem. Jeg skal ikke ved denne lejlighed komme nærmere ind på det af hr. Helge Nielsen her rejste spørgsmål om finansieringen af plejehjemmene, blot sige, at selv dette tal, 2.500, er ikke tilstræk-

[Boligministeren.]

keligt til, at man kan imødekomme alle de andragender, der er inde. Der er en overordentlig stærk interesse for plejehjemsbyggeri. Jeg formoder, at det spørgsmål, hr. Helge Nielsen rejste, kan vi drøfte ved senere lejlighed. Jeg vil i hvert fald gerne være med til at undersøge problemet.

Men som sagt, 1.000 lejligheder i det nye byggeri og en fjerdedel måske af 6.000 boliger plus en væsentlig del af det plejehjemsbyggeri, som vil blive opført, bringer os dog alligevel et sted op imod tallene. Dertil kommer, at det også må formodes, at der vil blive opført boliger i saneringskvartererne dér, hvor grundene er ryddet, og jeg er indstillet på, at her må der naturligvis på forskellig måde tages hensyn til de mennesker, som hidtil har boet i områderne.

Jeg skal ikke komme ind på en drøftelse af byggeriets stilling i al almindelighed, blot fremhæve den ene ting, at nedgangen i antallet af påbegyndelser begyndte før den 2. februar i år, da regeringsskiftet fandt sted. Regeringen har på forskellig måde bestræbt sig på at lette vilkårene for byggeriet. Bl. a. er det jo et resultat af den økonomiske politik, at kreditrationeringen er ophævet, lige så vel som man har sikret det sociale byggeri finansieringsgrundlag for hele den kvota, der er aftalt. Vi må nu vente og se, hvilken indflydelse disse resultater får på byggeaktiviteten, men jeg vil tro, at stillingen nu er den, at nedgangen er standset, og jeg håber på, at en stigning vil indtræffe. Jeg er helt enig i, at en stigning i antallet af påbegyndelser er nødvendig.

Hr. Knud Østergaard var inde på spørgsmålet om et oplysningsarbejde, jeg forstod med hensyn til genhusningen. Jeg mener, at det erstatningsboligudvalg, som skal ned sættes efter de tanker, der er fastlagt i lovforslaget, må have pligt til at løse en sådan opgave.

Både hr. Knud Østergaard og fru Else-Merete Ross spurgte, om det ikke ville være hensigtsmæssigt allerede nu at ophæve saneringsnævnet. Må jeg dertil sige, at et

rådgivende organ under alle omstændigheder vil være nødvendigt for boligministeriet, men vi kan jo drøfte, om en anden og mere hensigtsmæssig form er praktikabel. Nu bliver der også en overgangsperiode; vi skal jo behandle de nuværende sager i henhold til den gældende lovs bestemmelser.

Til hr. Ib Thyregod vil jeg gerne sige, at vi har alle med interesse gennem årene fulgt den saglige måde, hvorpå han har belyst saneringsproblemerne, både deres juridiske og deres sociale aspekter, bl. a. gennem mange artikler i aviserne. Hr. Ib Thyregod var inde på den tanke, at man skulle pålægge kommunerne saneringspligt. Det er vi altså meget tilbage for. Man kan stille det spørgsmål: hvad skulle man gøre, hvis kommunerne ikke opfyldte pligten? Det er jo svært at straffe en kommune i så henseende. Vi håber, at lovforslaget her er en inspiration for kommunerne. Men jeg vil dog gerne pege på, at saneringsselskaber efter lovforslaget kan tage selvstændigt initiativ. De kan forelægge deres planer for kommunerne, og hvis kommunerne ikke vil realisere disse planer, kan saneringsselskaberne sende dem til boligministeriet, der i så fald kan pålægge kommunerne at dække den del af saneringstab, som ellers skulle have været dækket. Heri ligger en form for pligt for kommunerne. Jeg håber dog ikke, det bliver nødvendigt med konflikter mellem saneringsselskaberne og kommunerne på disse områder.

Også hr. Arne Larsen vil jeg takke for hans bemærkninger. Hr. Arne Larsen var inde på spørgsmålet om proceduren, som han fandt for langsom. Jeg er villig til over for udvalget at redegøre ganske nøje for, hvordan proceduren er under den nuværende ordning, og hvordan den vil blive, hvis lovforslaget gennemføres. Forskellige af de spørgsmål, hr. Arne Larsen har rejst, har jeg svaret på, bl. a. spørgsmålet om, hvorvidt ejerlavssanering helt burde afskaffes.

Hr. Arne Larsen sagde, at det havde været en hæmsko for saneringen, at der ikke havde været de fornødne midler. Det kan

[Boligministeren.]

man egentlig ikke sige, for efter den bestående saneringslov har der i det mindste været midler, som ikke er blevet anvendt. Man kan vel stort set sige, at kun mellem en femtedel og en fjerdedel af de midler, der har været til rådighed i den periode, det her drejer sig om, er blevet brugt til formålet. Det er en af begrundelserne for, at man ikke har foreslået beløbene sat i vejret — andre ordførere var også inde på dette spørgsmål — i selve lovforslaget i første omgang; thi alene det at udnytte de midler, som den gamle lov afsatte til formålet, er altså en væsentlig udvidelse af selve aktiviteten. Men jeg vil gerne henlede opmærksomheden på, at lovforslaget i § 47, stk. 4, udtrykkelig forudsætter, at der ved en udvidet aktivitet med finansudvalgets tilslutning kan afsættes flere midler til disse formål. I øvrigt fremgår det tydeligt af lovforslagets bemærkninger, at regeringen ikke regner med, at det afsatte beløb skulle være tilstrækkeligt til at løse opgaven fremover.

Hr. Sigsgaard stillede forskellige spørgsmål, som jeg må erkende at jeg til trods for hr. Sigsgaards bemærkning ikke mener jeg kan komme ind på at besvare, men jeg er rede til sådan besvarelse ved anden behandling, hvor den rigtigst hører hjemme. Men må jeg i anledning af det spørgsmål, hr. Sigsgaard rejste om den fælles bolig-anvisning, sige, at det, der her lægges op til, jo er en fælles boliganvisning for hovedstadsområdet alene med den begrænsede opgave at skaffe genhusningsmuligheder for de udsanerede. Det er ikke en fælles bolig-anvisning — det tror jeg heller ikke jeg har talt om på noget tidspunkt — for hele det storkøbenhavnske område i alle henseender, men kun en fælles boliganvisning med den begrænsede opgave at skaffe de 3.000-4.000 lejligheder; der skal fremskaffes for at løse genhusningsproblemet; her vil man stille disse boliger til rådighed for genhusningsudvalget, således at de direkte eller indirekte kan anvendes til formålet, og i øvrigt på forskellig måde søge at styrke og støtte dette genhusningsudvalgs arbejde, men det er altså en begrænset opgave, det har.

Hr. Sigsgaard omtalte endvidere de 75 pct., der kræves som nedrivningsmodent, for at et område kunne godkendes som et storsaneringsområde. Må jeg hertil sige: de

75 pct. er nævnt ikke i lovforslaget, men i motiverne til lovforslaget, og de går på ejendomsværdien; de procentstater, som hr. Sigsgaard nævnte, det var vist 53 pct. i det ene tilfælde, går, så vidt jeg ved, på spørgsmålet om lejligheder, som har mangler, der kan begrunde en kondemnering, men ved sanering kan man nedrive andre ejendomme end dem, der er kondemneret. De to størrelser må altså ikke behandles sammen. Jeg vil også fremhæve, at der blev brugt udtrykket, at der er nævnt et anslået tal her, men på den givne foranledning vil jeg bekræfte, at storsanering skal opfattes således, at Nørrebro, som jeg også sagde det før, kan gøres til genstand for en storsanering.

Hr. Kai Moltke var også inde på spørgsmålet om, hvorvidt 3.000-4.000 er nok. Jeg kan ikke gå videre, end jeg allerede har sagt, at sige til ham, at det er altså det mål, vi sætter os, og vi mener, at det er overkommeligt og realistisk.

Til hr. Helge Nielsen kan jeg sige, at der om kort tid her i tinget bliver lejlighed til at drøfte hele problematikken omkring ejerlejlighederne. Hr. Helge Nielsen var også utilfreds med selve kriteriet for storsanering, altså spørgsmålet om de 10-20 karreer, og det kan vi som sagt se nærmere på i forbindelse med udvalgsforhandlingerne. Endelig rejste hr. Helge Nielsen spørgsmålet om gårdrydningerne, og jeg forstod på ham, at han mener, at den udgift, som gårdrydningen medfører, vil være for belastende for lejerne, hvis den lægges på lejen. Det afhænger naturligvis af gårdrydningens omfang, men jeg må sige, jeg er selv kommet til at tænke på, at vi måske nok skal have en skarpere afgrænsning imellem begrebet gårdrydning, forstået i bygge-lovens, Københavns bygge-lovs, forstand, og begrebet udhuling, forstået i sanerings-lovens forstand, for det er helt klart, at hvis en gårdrydning omfatter nedrivning af murede dele eller af faste dele, kan den blive overordentlig kostbar og også stærkt belastende for lejen og dermed for lejerne. Hvis den derimod kan anerkendes som sanering, begyndende sanering, kan man altså dermed få dækket tabet, og derved vil det ikke belaste lejerne. Endelig rejste hr. Helge Nielsen spørgsmålet om lejeforhøjelse i tilfælde af modernisering. Også

[Boligministeren.]

dette spørgsmål vil der om kort tid blive lejlighed til at drøfte i tinget, idet der på grundlag af den henvendelse, der er kommet fra grundejernes og fra lejernes organisationer, vil blive fremsat et forslag om en ændring i lejelovgivningen med henblik på at fremme moderniseringsmulighederne. Jeg mener, at lovforslaget stort set følger den inspiration, der er kommet fra de to organisationer, men det er nok rigtigst at udskyde drøftelsen af denne side af sagen, til lejeloven kommer til behandling.

Med disse ord skal jeg tilsige udvalget boligministeriets bistand, for så vidt angår alle de oplysninger, der måtte være relevante for det videre arbejde med lovforslagene.

Ib Thyregod: Tiden er fremrykket, og det skal kun blive en ganske enkelt bemærkning, men jeg føler mig nødsaget til lige at beskæftige mig et øjeblik med en udtalelse af hr. Kai Moltke, for at de misforståelser, som den gav anledning til, ikke skal brede sig.

Hr. Kai Moltke nævnte et misforhold mellem den sociale betydning af denne opgave og det beløb, der var afsat til løsningen af den, nemlig 26 mill. kr. Det fremgår af fremsættelsestalen og af mine bemærkninger, at regeringen og regeringspartierne er villige til at deltage i væsentlige forhøjelser af beløbet, når saneringen er kommet i gang.

Yderligere vil jeg gerne nævne, som jeg allerede har nævnt det én gang, at man i Göteborg, der har $\frac{1}{2}$ mill. indbyggere, har løst en tilsvarende opgave. Man sanerer 3.000 boliger om året, og dette sker uden statstilskud af nogen art. Man kan derfor ikke måle opgavens betydning på størrelsen af statstilskuddet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de 3 lovforslag henvises til boligudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til folketingsbeslutning om gennemførelse af en pensionsreform. (Om forhøjelse og automatisk regulering af de offentlige pensioner (folkepension, invalidepension og enkepension) og om indførelse af en offentlig tilægspension) [af Niels Mørk m. fl.]

og
forslag til folketingsbeslutning om førtidspension [af Chr. Madsen m. fl.].

Valgt blev: *Knud Bro, Asger Jensen, Langkilde, Clara Munch, Evan Jensen, P. E. Eriksen, Eva Ree, Valbak, Bernhard Baunsgaard, Grethe Philip, Niels Mørk, Albertsen, Erling Dinesen, Egon Jensen, Anker Jørgensen, Helge Nielsen og Chr. Madsen.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Lene Christensen har meddelt mig, at hun ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Har ministeren overvejet, om der er grund til at se på en ændring af den nu gældende praksis vedrørende tilbagekaldelighed af familieretlige erklæringer?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid efter spørgetiden i morgen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 11. december, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Første behandling af:*

Forslag til finanslov for finansåret 1. april 1969-31. marts 1970.

3) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om vintervedligeholdelse og renholdelse af veje.

4) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om visse hovedlandevejsstrækninger.

5) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om styrelsen af statsbanerne.

Mødet hævet kl. 19.27.

40. møde.

Onsdag den 11. december kl. 13.

Første næstformand (*Kaj Andresen*): I skrivelse af dags dato meddeler ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til normeringslov for finansåret 1969-70 og

forslag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift,

forslag til lov om afgift af spiritus,

forslag til lov om ændring af lov om afgift af spiritus, vin og øl,

forslag til lov om ændring af lov om afgift af benzin,

forslag til lov om ændring og senere ophævelse af lov om nedslag i skatteansættelsen for folkepensionister m. fl.,

forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1969-70 og

forslag til lov om ophævelse af lånekassen for Sønderjylland.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen (*Hastrup*): Jeg har herved den ære for det høje ting at fremsætte forslag til normeringslov for finansåret 1969-70 og for-

slag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

Det bemærkes indledningsvis, at tjenestemandskommissionen i overensstemmelse med regeringens anmodning sigter mod at afgive delbetænkninger, der kan danne grundlag for fremsættelse af forslag efter årsskiftet til nye love om statens tjenestemænd og om tjenestemandspension. Kommissionens arbejde vil blive videreført med henblik på fremsættelse i folketinget af forslag til lov om nyt løn- og klassificeringssystem, således at hele lovkomplekset kan færdigbehandles, inden folketingsåret slutter.

Baggrunden for fremsættelsen af normeringslovforslaget på indeværende tidspunkt er, at det i tilslutning til tjenestemandskommissionens fortsatte overvejelser med hensyn til det fremtidige løn- og klassificeringssystem for statstjenestemændene er anset for hensigtsmæssigt, at der tilvejebringes et ajourført grundlag for indplaceringen i det nye klassificeringssystem.

Det kan oplyses, at de af ministerierne indsendte bidrag til normeringsbehandlingen indeholdt i alt ca. 850 forslag om nye stillinger og oprykning af bestående stillinger. Efter stedfunden gennemgang har man ment kun at kunne medtage 434 forslag i det udarbejdede lovforslag. Hertil kommer, at hovedparten af de på normeringslovforslaget medtagne forslag ikke medfører nogen forøgelse af det samlede antal tjenestemandstillinger, idet et tilsvarende antal stillinger i bundklasserne vil blive nedlagt. Der vil i alt blive nedlagt 388 stillinger på finansloven, og for samtlige ministerier under ét vil forøgelsen af antallet af tjenestemandstillinger således kun andrage 46 stillinger.

Med hensyn til enkeltheder i normeringslovforslaget tillader jeg mig i øvrigt at henviser til de forslaget ledsagende bemærkninger.

Ligesom de tidligere år har samtlige fra de forskellige ministerier indkomne forslag været forelagt lønningsrådet, og det foreliggende lovforslag er i overensstemmelse med rådets udtalelser over for ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen. Medens der i øvrigt i lønningsrådet har været enstemmighed med hensyn til rådets stilling til de fremsatte forslag, har socialdemokratiets repræsentanter ikke kunnet